

30'o grŕ mgv'c'9642450*ZŒ3+'u| 0³pŕŕto a p{| cvkŕ cvŕ tq| cyj q|

SÁRSZENTLŐRINC KÖZSÉG ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNYA

2023.

Építészeti értékvizsgálat

Tartalomjegyzék

Bevezetés

1. Örökségvédelmi vizsgálat

1.1. A település történeti leírása

1.2. A település régészeti örökségének felmérése

1.3. A védett műemléki értékek települési értékleltára

1.3.1. Világörökségi és a világörökségi várományos helyszínek és területek

1.3.2. Az országos építészeti örökség elemei

1.3.3. Védetté nyilvánított régészeti lelőhelyek és nyilvántartott régészeti lelőhelyek

1.4. A helyi építészeti örökség települési értékleltára

1.4.1. Településszerkezet

1.4.2. Telekstruktúra, utcavonal-vezetés

1.4.3. Utcaképek, utcakép-részletek

1.4.4. Egyéb településkarakter elemek

1.4.5. Építményrészletek (anyaghasználat, tömegformálás, homlokzati kialakítás)

1.4.6. Táj- és kertépítészeti alkotások, egyedi tájértékek, növényzet

1.4.7. Szobrok, képzőművészeti alkotások, utcabútorok

2. A rendezés során tervezett változások hatáselemzése

2.1. A települési értékleltárban szereplő elemek vonatkozásában releváns rövid és középtávon tervezett változások ismertetése

2.2. A települési értékleltárban szereplő elemek vonatkozásában tervezett változások hatásai

2.2.1. a régészeti örökségre,

2.2.2. a történeti településre, település- és tájszerkezetre,

2.2.3. a települési értékleltárban szereplő műemléki értékekre.

3. Értékvédelmi terv

3.1. Az értékleltárban szerepeltetett értékek megőrzését biztosító szempontok és követelmények

3.2. Önkormányzati feladatok

Melléklet:

Örökségvédelmi értékvizsgálati adatlapok

Építészeti értékvizsgálat térképei

BEVEZETÉS

Az örökségvédelmi hatástanulmány készítésének kötelemét a Kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi. LXIV. törvény 85/A. § írja elő:

(1) Örökségvédelmi hatástanulmányt kell készíteni a település településfejlesztési tervének kidolgozása során. Ha a településfejlesztési terv készítésekor nem készült, vagy a rendezés alá vont területre nincs örökségvédelmi hatástanulmány, vagy van, de az tíz évnél régebbi, akkor azt a rendezés alá vont területre el kell készíteni. Nem kell örökségvédelmi hatástanulmányt készíteni, ha az Étv. 8. § (2) bekezdése szerinti véleményezési eljárásban az illetékes államigazgatási szerv véleménye szerint a rendezés alá vont terület örökségvédelmi szempontból nem érintett.

(2) Az örökségvédelmi hatástanulmányban megfogalmazott értékvédelmi terv szerint kell meghatározni az örökségvédelemmel érintett területekre vonatkozó településfejlesztési és településrendezési terveket.

Az örökségvédelmi hatástanulmány készítésére vonatkozó részletes szabályokat a Kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet (továbbiakban: Korm. rendelet) 83-84. § tartalmazza.

„83. § (1) Az örökségvédelmi hatástanulmányt

a) a Kötv. 85/A. §-ában meghatározott esetekben a településfejlesztési terv vagy a településrendezési terv megalapozó vizsgálata keretében, települési örökségvédelmi hatástanulmányként (a továbbiakban: települési örökségvédelmi hatástanulmány) a 14. melléklet szerinti tartalommal a (2) bekezdés a)-c) pontja alapján,

b) a 87. § (4) bekezdésében meghatározott esetekben az engedély iránti kérelmet benyújtónak döntéselőkészítő örökségvédelmi hatástanulmányként a 15. melléklet szerinti tartalommal a (2) bekezdés d) pontja alapján kell elkészíttetni.

(2) Az örökségvédelmi hatástanulmány kidolgozása során

a) a településfejlesztési tervhez a 14. melléklet 1. pont 1.1. és 1.3. alpontja szerinti tartalmat teljeskörűen,

b) a helyi építési szabályzat kidolgozásához - ha az nem áll rendelkezésre -, a 14. melléklet 1. pont 1.1-1.3. alpontjában meghatározott vizsgálatot, továbbá 1. pont 1.4. alpontjában meghatározott értékleltárt, valamint 2. pontja szerinti hatáselemzést a településrendezési terv meghatározásához szükséges részletezettséggel;

c) településképi rendelet helyi védelmi előírásainak meghatározásához a 14. melléklet 1. pont 1.4. alpontjában meghatározott értékleltárt teljeskörűen;

d) az 53. § (3) bekezdésben és a 87. § (4) bekezdés b) és c) pontjában meghatározott esetekben

da) régészeti örökség felmérése esetén a 15. melléklet 1-3. pontja alatti vizsgálatokat és elemzéseket,

db) műemléki érték felmérése esetén a 15. melléklet 1-3. pontja alatti vizsgálatokat és elemzéseket, továbbá a 15. melléklet 4. pontjában meghatározott értékleltárt és a 15. melléklet 5. pontjában meghatározott értékvédelmi tervet teljeskörűen

a tervezés alá vont terület és a tervezett rendezési cél által megkövetelt mértékben kell elkészíteni.

(3) Az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti szakterületi munkarésze a 14. és 15. mellékletben meghatározott tartalmi elemek közül a régészeti örökség tárgykörével foglalkozó tartalmi elemek összessége.

(4) Az örökségvédelmi hatástanulmány műemléki szakterületi munkarésze a 14. és 15. mellékletben meghatározott tartalmi elemek közül a műemlékvédelem tárgykörével foglalkozó tartalmi elemek összessége.

84. § (1) *A települési örökségvédelmi hatástanulmány elkészítéséről a településfejlesztési terv vagy a településrendezési terv és a településképi rendelet készítettője köteles gondoskodni.*

(2) Az örökségvédelmi hatástanulmány elkészítésére jogosult

a) az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti szakterületi munkarésze vonatkozásában a régészeti örökséggel és a műemléki értékkel kapcsolatos szakértői tevékenységről szóló kormányrendelet szerint régészeti területen szakértői tevékenység végzésére jogosult szakértő,

b) a helyi építési szabályzat kidolgozása során a gyűjtőterületén érintett régészeti gyűjtőkörrel rendelkező múzeum, amely az újonnan beépítésre szánt területnek kijelölt terület terepbejárását térítésmentesen, 60 feltárássra alkalmas nap alatt végzi el,

c) az örökségvédelmi hatástanulmány műemléki szakterületi munkarésze vonatkozásában - kivéve a (3) bekezdésben foglaltakat - a régészeti örökséggel és a műemléki értékkel kapcsolatos szakértői tevékenységről szóló kormányrendelet szerint műemléki terület műemléki érték dokumentálása szakterületen szakértői tevékenység végzésére jogosult szakértő vagy az, aki a hatástanulmány alapjául szolgáló tervfajta elkészítésére egyébként jogosultsággal bír.

(3) A településképi rendelet alátámasztásául szolgáló települési értékleltárt az önkormányzati főépítész is elkészítheti.

(4) A településrendezési terv kidolgozása során további beépítés céljára szolgáló beépítésre szánt területnek kijelölt területen az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti munkarészét régészeti terepbejárás alkalmazásával kell elkészíteni, amennyiben a terület alkalmas terepbejárással történő kutatásra.

(5) Az örökségvédelmi hatástanulmány elkészítése céljából végzett régészeti terepbejárásról, illetve műszeres lelőhely- és leletfelderítésről a 26. § és 27. §-ban meghatározott tartalmú jelentést és feltárási dokumentációt kell készíteni, amit el kell küldeni a 26. § (4) bekezdésében és a 27. § (4) bekezdésében meghatározott hatóságoknak és intézményeknek.”

A települési örökségvédelmi hatástanulmány részletes tartalmi követelményeit a Korm. rendelet 14. melléklete foglalja össze.

Sárszentlőrinc község közigazgatási területére vonatkozóan a 2009-ben készült településrendezési terv van jelenleg hatályban. A tervhez 2008-ban az akkor hatályos jogszabályoknak megfelelő örökségvédelmi hatástanulmány is készült, építészeti érték-vizsgálattal együtt.

Sárszentlőrinc Község Önkormányzata a 66/2021. (X.26.) számú határozatával döntött új településterv készítéséről. Ennek keretében új örökségvédelmi hatástanulmány is készül.

1. ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

1.1. A település történeti leírása

Sárszentlőrinc környéke az őskortól kezdve folyamatosan lakott terület lehetett.

A falu az Árpád-korban plébániai székhely volt. 1334-ben Egidius (Egyed) nevű plébánosát is említik a pápai tizedjegyzékben.

A török idők alatt is hosszú ideig lakták (1563-84-ben 9-13 házat adóztattak meg), viszont a hódoltság utolsó éveiben mégis elnéptelenedett, elpusztult.

1718-19-ben érkezett ide egy vegyes nemzetiségű telepes csoport, mely azonban három év múlva továbbment.

1722. március 22-én kihirdették, III. Károly rendeletét, miszerint a török hódoltság idején lakatlanná vált területekre érkezőknek kedvezményeket biztosított: három évi adómentességet, ingyen vetőmagot, igásjóságot, építési anyagot és vallásszabadságot. Talán ez is hozzásegített, hogy a Mercy-uradalom főgyészi kancelláriájában az addig Györkönyben élő jobbágyok olyan szerződést írtak alá, mely megadta a lehetőséget számukra a szentlőrinci pusztára költözésre.

Ez a csoport mindössze 8 családból állt, viszont Györkönyből hamarosan még többen is átjöttek.

Az új lakosok eredetileg nem Györköny lakói voltak, az Északnyugat-Dunántúlról érkeztek. Az első lakók mintegy "felderítők" voltak, utánuk további családok is érkeztek Tolna vármegyébe. Győr, Sopron és Moson vármegyéknek szinte minden településéről költöztek ide családok. Az ottmaradt ismerősök ide jártak dolgozni, rokonokat látogatni, viszont a település lakossága is visszajár házasodni, tanítót, papot hívni, gyerekeit iskoláztatni. A falu jövőjére ez nagy hatással volt: széles körű tájékozódás, az eseményekkel, szellemi áramlatokkal való érintkezés állandóvá vált. Vélhetően ennek tudható be, hogy Sárszentlőrinchez számos országos híresség kötődött.

- Itt élt egy évig Barla Mihály költő, író;
- Petőfi Sándor 1831–33 között itt járt iskolába;
- Itt született Zsivora György, (1804–1883) ügyvéd, a Magyar Tudós Társaság tagja;
- Itt született és itt hunyt el Zsivora József színész (1809–1887) (az előbbi öccse);
- Itt született Balassa János sebészprofesszor (1814-1868);
- Itt anyakönyvezték Illyés Gyula (1902–1983) születését is, aki a közeli, ma Pálfához tartozó Felsőrácegrespusztán született;
- Itt járt iskolába Lázár Ervin. Alsórácegrespuszta, a falutól mintegy 4 km-re északra fekvő település, ahol az író családja élt, azóta teljesen elpusztult, csak az író által megörökített "Nagyszederfa" maradt meg belőle;
- Itt született Lehr Albert (1844–1924) nyelvész, a Magyar Tudományos Akadémia tagja;
- Itt született Lehr Zsigmond (1841–1871) műfordító, tanár (az előbbi bátyja);
- Itt hunyt el szeniczei Bárány György (1682–1757) evangélikus lelkész, bibliafordító, a tolnai ágostai evangélikus egyházmegye megszervezője és első főesperese;
- Uzd településrészen született és itt hunyt el dr. Pesthy Pál (1873–1952) jogász, kúriai bíró, országgyűlési képviselő (Egységes Párt), igazságügyi miniszter (1924–1929), felsőházi tag és sárszentlőrinci díszpolgár (1927).

Sárszentlőrinc evangélikus temploma már 1775-ben állt. Bár az evangélikusok mind magyarok voltak, a templom elrendezése hasonlít a tolnai német templomokhoz.

1806-ban létesült a település iskolája (gimnázium), melynek hírére jellemző, hogy az Alföldről is érkeztek tanulók, többek között Petőfi Sándor is itt tanult 1831-33 között.

1810-ben indult és 1825-re megvalósult a Sió, a Sárvíz és a Kapos-folyó medrének szabályozása, ez volt az első hazai jelentősebb folyó-szabályozás. Sárszentlőrinc területét a Sió-csatorna medre érintette.

Közigazgatásilag Sárszentlőrinchez tartozik az egykor önálló községnek számító Uzd településrész, amelynek jellegzetessége, hogy egykor több kismemesi család élt itt, viszonylag kis méretű kúriákban.

2009-ben népszavazás eredményeként az addig Udvari községhez tartozó Alsópélpusztá is Sárszentlőrinchez csatlakozott.

1.2. A település régészeti örökségének felmérése

(L. Régészeti örökségvédelmi hatástanulmány)

1.3. A védett műemléki értékek értékleltára

1.3.1. Világörökségi és a világörökségi várományos helyszínek és területek

Sárszentlőrinc község nem rendelkezik világörökségi, illetve világörökségi várományos helyszínekkel.

1.3.2. Az országos építészeti örökség elemei

A község három műemléki védettségű épülete a barokk evangélikus templom, Petőfi emlékház és alsópélpusztai római katolikus kápolna, továbbá általános műemléki védelem alatt áll a klasszicista régi gimnázium-épület.

Sárszentlőrinc műemlékeinek jegyzéke:

törzsszám	azonosító	hrsz.	cím	név	védelem	bírság kategória
4256	22235	120/4, 120/3, 120/2, 292, 288, 291, 290, 287, 144, 145		Lakóház (Petőfi emlékház) ex-lege	Műemléki környezet	
4252	22236	120/4, 120/3, 120/2, 126, 128, 131, 320, 319, 318, 317		Ev. templom ex-lege	Műemléki környezet	
4252	8720	127	Petőfi S. utca	Ev. templom	Műemlék	II.
4255	8717	117	Petőfi tér 1. sz.	Ev. gimnázium (lakóház)	védtett műemlék	III.
4256	8719	289	Petőfi S. utca 12. sz.	Lakóház (Petőfi emlékház)	Műemlék	I.
11210	11691	0163/5	Alsópélpusztá	Római katolikus kápolna	Műemlék	II.

Megjegyzendő, hogy az alsópélpusztai kápolna helyrajzi száma megváltozott 0311 hrsz-en található jelenleg.

1.3.3. Védetté nyilvánított régészeti lelőhelyek és nyilvántartott régészeti lelőhelyek

(L. Régészeti örökségvédelmi hatástanulmány)

1.4. A helyi építészeti örökség települési értékleltára

1.4.1. Településszerkezet

Sárszentlőrinc török hódoltság után 1711 - 1722 között települt újra. Az újkori település a Sió folyóágakkal szabdalt, ingoványos völgyét nyugatról kísérő, néhány méterre kiemelkedő szárazulaton épült ki a Sió-völgy irányával párhuzamosan.

Az I. katonai felmérés (1782-1785) már jelöli a település legősibb részét a Sió-völgy nyugati oldalán. A térképen jól látható, hogy a mai Petőfi utca csaknem a mai teljes hosszában kialakult. A déli vége (a Sió hídhhoz vezető úttól délre lévő szakasza) hiányzik, viszont északon már létezett a Sántha K. utca és a Csetény utca is. A település fő utcáját képező Petőfi utca észak-dél irányú, viszonylag egyenes vezetőségű, kétoldali sűrű beépítésű. A szabályos szerkezetű településrészhez, attól nyugatra, a mai Malom utca környékén szabálytalan telepítésű házcsoport csatlakozik. A Kölesdről Simontornyára vezető régi országút nem a mai nyomvonalon, hanem a falut nyugatról elkerülve a mai Temető utca vonalában haladt.

Uzdpuszta csak mintegy 10 házzal, Alsópélpuszta pedig még egyáltalán nem jelenik meg a térképen. Érdekes, hogy a mai központi belterületől északra „Kis HALom”, míg a mai Alsórácegrespusztától délre „Nagy HALom” felirattal egy-egy halom jele szerepel – melyek talán egykori őrhelyek lehettek. Birkajárás-dűlőtől délre pedig közvetlenül a Sió völgyébe kiszögellő félszigeten „Csetin K. Ruderco” felirat tanúsága szerint még állt Csetény középkori falu templomának romja.

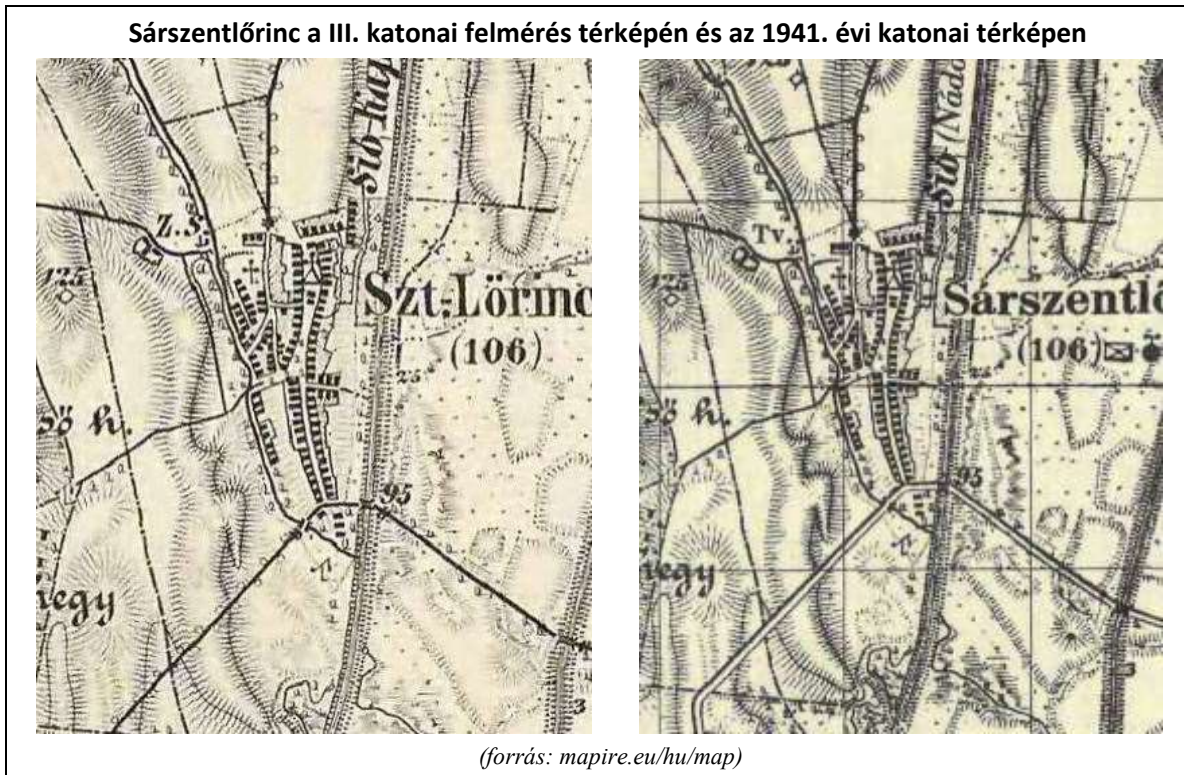

Sárszentlőrinc az I. és a II. katonai felmérés térképén

(forrás: mapire.eu/hu/map)

A település a Rákóczi szabadságharc után jelentős fejlődésnek indult. Az 1811-1821 között a Sió-csatorna szabályozásával lecsapolták a környék mocsaras területeit. Kiépült a mai Temető utca és

Kossuth utca is. A Sión a mai híd helyén már a XIX. sz. közepén állt egy híd. A XIX. sz. végén már létezett Alsópépuszta, sőt tőle északra egy Ifigén-puszta nevű majorság is több épülettel.

A XX. sz. második felében északi irányban újabb utcákkal bővült a település: kiépült a mai Arany János utca, az Árpád utca, és a Balassa János utca. Uzd településrész nyugati irányban bővült a Táncsics u. nyugati szakaszával és a József Attila utcával. Egy kisebb téglagyár is létesült Sárszentlőrinc északnyugati végén, de ez már régen megszűnt és lebontásra került. A tsz-időkben

egy-egy új mezőgazdasági major épült a belterülettől nyugatra, a Bocskai utca folytatásában, valamint a belterülettől északra.

1.4.2. Telekstruktúra és utcavonal-vezetés

A település telekszerkezetét vizsgálva három jellegzetesen eltérő karakter figyelhető meg.

Az egyik a belterület tengelyét képező széles Petőfi utca, ahol a XVIII-XIX. század folyamán spontán fejlődéssel kialakult, meglehetősen szabálytalan alakú, és többségében viszonylag nagyméretű – a Sió felé néző oldalon kb. 200 m hosszúságú – telkek is találhatóak.

A másik jellemző telekstruktúrát a Temető utca és Jókai utca környékén találjuk, ahol a hajdan kevésbé tehető családok települtek le, jellemzően szabálytalan alakú, kisméretű telkeken. Itt az utcák vonalvezetése is szabálytalan és a közterület szélessége rendkívül szűk. E terület akár ún. halmazos településszerkezetként is felfogható.

A harmadik jellemző telekstruktúra a XX. század második felében történt mérnöki parcellázásokkal létrejött telkek esetében figyelhető meg – utóbbi parcellázások eredménye a Balassa János, Arany János és Árpád utca, valamint Uzdpusztán a József Attila utca. Itt 70-100 méter hosszúságú, 16-18 méter széles, szabályos téglalap alakú telkeket találunk szigorú derékszögű rendszerben.

1.4.3. Utcaképek

Sárszentlőrincen a falu főutcájának minősülő Petőfi és Rákóczi utcán láthatunk jellegzetes, a magyar népi építészet hagyományait őrző karakteres utcaképet, utcaképi részleteket oldalhatáron álló, fésűs beépítésű, oromfalas, hosszú házakkal, azonban az idők során néhol e házak közé is beemelődtek újabb építésű családi házak.

A Petőfi utca utcaképet a nagyméretű evangélikus templom gazdagítja látványos építészeti elemekkel. Az utcakép látványosságát fokozzák a széles zöldsávok az azokon álló terebélyes fákkal.

A település XX. század második felében kifarcellázott részein viszont szinte kizárólag az újabb építésű sátoztetős és nyeregtetős, sőt néhol emeletes lakóházak találhatók.

Petőfi utca

Petőfi utca

Kossuth Lajos utca

Petőfi tér

Rákóczi utca

Uzd, József Attila utca

1.4.4. Egyéb településkarakter elemek

A községben a karakteres régi épületek közül a 2008-ban készített örökségvédelmi hatástanulmány még 77 épületet és 3 kerítést, vagyis összesen 80 objektumot javasolt helyi védelemre. Ez a lista azonban nem épült be a HÉSZ-be, hanem egy erősen leredukált lista lett elfogadva a HÉSZ függelékeként, mely 14 épület, 2 téglakerítés, 1 emlékmű, 3 síremlék és 7 növényegyed helyi védelméről szól.

Sárszentlőrinc Község Önkormányzata Képviselő-testületének a településkép védelméről szóló 2/2019. (III. 14.) rendelet 1. melléklete a helyi védelmi listát a korábbihoz képest egy épülettel (Kossuth u. 19.) csökkentette. A község településkép védelméről szóló 2/2019. (III. 14.) önkormányzati rendelet melléklete szerint az alábbi objektumok állnak helyi védelem alatt.

Sárszentlőrinc helyi védelem alatt álló építészeti örökségeinek jegyzéke

1. fejezet: Helyi egyedi védelem alatt álló épületek

Sor-szám	Helyrajzi szám	Utca, házszám	Megnevezés
1.	83.	Sántha K. u. 5.	Téglakerítés, kapu
2.	128.	Petőfi u. 39.	Iskola
3.	134.	Petőfi u. 35.	Lakóház és kerítés
4.	136.	Petőfi u. 31.	Lakóház
5.	243.	Rákóczi u. 46.	Lakóház és kerítés
6.	254.	Rákóczi u. 56.	Lakóház és kerítés
7.	259.	Rákóczi u. 62.	Lakóház, gazdasági épület és kerítés
8.	280.	Bocskai u. 1.	Művelődési Ház
9.	288.	Petőfi u. 10.	Lakóház
10.	300.	Petőfi u. 22.	Polgármesteri Hivatal és gazdasági épület
11.	316/1.	Petőfi u. 40.	Kerítés
12.	325.	Petőfi u. 56.	Lakóház
13.	629.	József Attila u. 14.	Lakóház és gazdasági épület
14.	672.	József Attila u. 15.	Lakóház
15.	725.	Ady Endre u. 29.	Renkecz-Kulcsosház, Fördös-kúria

2. fejezet: Helyi védett kutúrtörténeti értékek

sor-szám	Helyrajzi szám	Megnevezés
1.	127.	I. és II. világháborús emlékmű
2.	337/2.	Szeniczai B. György síremléke
3.	337/2.	Nagy István síremléke
4.	769.	Fördös István síremléke

3. fejezet: Helyi védett botanikai értékek

Sor-szám	Helyrajzi szám	Megnevezés	Törzsátmérő
1.	127.	Aesculus hippocastanum (vadgesztenye)	80 cm
2.	127.	Tilia cordata (kislevelű hárs)	80 cm
3.	127.	Quercus robur (kocsányos tölgy)	90 cm
4.	768. Uzd	Pinus nigra (fekete fenyő)	100 cm
4.	725. Uzd	Fraxinus angustifolia ssp. pannonica (magyar kőris)	40 cm
6.	0170/11.	Quercus robur (kocsányos tölgy)	200 cm
7.	099/4.	Monus alba (fehér eperfa)	120 cm

Azonban az kijelenthető, hogy a községben jóval több építészeti érték található napjainkban is, mint amennyit a fenti lista tartalmaz.

A településen a legmarkánsabb karakter-alkotó épületek a barokk stílusú evangélikus templom és a volt gimnázium puritán épülettömege. Uzdpusztán még ma is áll 4 régi kúria, valamint további 2 kúria-jellegű épület, sajnos némelyikük teljesen elhanyagolt, életveszélyes, romos állapotú.

A község 2009-ben elfogadott helyi építési szabályzata mellett még 2008-ban megállapításra került az építészeti örökség helyi egyedi védelmének szabályairól szóló 15/2008. (X.28.) ök. rendelet, melynek védelmi listáját tartalmazta a HÉSZ (12/2009.(XII. 8.) ök. rendelet) eredeti függeléke is. vagyis ehhez képest a helyi védelem terén 2019-re jelentős változás történt. (Megjegyzendő, hogy a mellékelt listán néhány időközben elbontott épület is szerepel.)

Sorszám	Megnevezés	Cím	Hrsz.	Védettségi fok
1.	Lakóépület	Arany J. u. 9.	70/1	H
2.	Lakóépület	Arany J. u. 7.	72	H
3.	Téglakerítés, kapu	Sántha K. u. 5.	83	H
4.	nyári konyha	Sántha K. u. 6.	84	H
5.	Lakóépület	Sántha K. u. 7.	85	H
6.	Lakóépület, kerítés	Sántha K. u. 15.	93	H
7.	Lakóépület, kerítés	Sántha K. u.	114	H
8.	Lakóépület, kerítés	Petőfi S. u. 57.	121/1-/2-/3	H
9.	Lakóépület, kerítés	Petőfi S. u. 55.	122	H
10.	Lakóépület, kerítés	Petőfi S. u. 53.	123	H
11.	Lakóépület, kerítés	Petőfi S. u. 47.	125	H
12.	Iskola	Petőfi S. u. 39.	128	H
13.	gyógyszertár	Petőfi S. u. 43.	131	H
14.	Lakóépület, kerítés	Petőfi S. u. 35.	134	H
15.	Lakóépület	Petőfi S. u. 31.	136	H
16.	Lakóépület, kerítés	Petőfi S. u. 29.	137	H
17.	Lakóépület	Petőfi S. u. 27.	138	H
18.	Lakóépület, kerítés	Petőfi S. u. 25.	139/3	H
19.	Lakóépület	Petőfi S. u. 23.	140	H
20.	Lakóépület, kerítés	Petőfi S. u. 9.	147	H
21.	Lakóépület	Petőfi S. u. 3.	150	H
22.	Lakóépület, kerítés	Rákóczi u. 63.	169	H
23.	Lakóépület, kerítés	Rákóczi u. 61.	170	H
24.	Lakóépület, kerítés	Rákóczi u. 59.	171	H
25.	Lakóépület, kerítés	Rákóczi u. 51.	175	H
26.	Lakóépület, kerítés	Rákóczi u. 49.	176	H
27.	Lakóépület, kerítés	Rákóczi u. 47.	177	H
28.	Lakóépület, kerítés	Rákóczi u. 41.	180	H
29.	Lakóépület, kerítés	Rákóczi u. 39.	181-182	H
30.	Lakóépület, kerítés	Rákóczi u. 35.	183	H
31.	Lakóépület, gazd.ép.,kerítés	Rákóczi u. 33.	184	H
32.	Lakóépület, gazd.ép.,kerítés	Rákóczi u. 29.	186	H
33.	Lakóépület, kerítés	Rákóczi u. 27.	187	H
34.	Lakóépület, kerítés	Rákóczi u. 10.	217	H
35.	Lakóépület, kerítés	Rákóczi u. 24.	224	H
36.	Lakóépület, kerítés	Rákóczi u. 44.	242	H
37.	Lakóépület, kerítés	Rákóczi u. 46.	243	H
38.	Lakóépület, kerítés	Rákóczi u. 48.	244	H
39.	Lakóépület	Rákóczi u. 52.	249	H

40.	Lakóépület, kerítés	Rákóczi u. 54.	250	H
41.	Lakóépület, kerítés	Rákóczi u. 56.	254	H
42.	Lakóépület, gazd.épület	Rákóczi u. 58.	255	H
43.	Lakóépület, kerítés	Rákóczi u.. 60.	256	H
44.	Lakóépület, gazd.ép.,kerítés	Rákóczi u.. 62.	259	H
45.	Lakóépület, kerítés	Rákóczi u. 68.	264	H
46.	Lakóépület	Malom u. 2.	270	H
47.	Malom	Malom u.	274	H
48.	művelődési ház	Bocskai u. 1.	280	H
49.	Lakóépület	Petőfi S. u. 10.	288	H
50.	Lakóépület	Petőfi S. u. 16.	293	H
51.	Polgármesteri hivatal,gazd.ép.	Petőfi S. u. 22.	300	H
52.	Lakóépület, kerítés	Petőfi S. u. 24.	301	H
53.	Lakóépület, kerítés	Petőfi S. u. 26.	305	H
54.	Lakóépület	Petőfi S. u. 28.	306	H
55.	Lakóépület	Temető u. 23.	308	H
56.	Kerítés	Petőfi S. u. 34.	312	H
57.	Kerítés	Petőfi S. u. 40.	316/1	H
58.	Lakóépület, kerítés	Petőfi S. u. 42.	317	H
59.	Lakóépület, kerítés	Petőfi S. u. 46.	320	H
60.	lakóépület, kerítés	Petőfi S. u. 50.	322	H
61.	lakóépület, nyári konyha, kerítés	Petőfi S. u. 52.	323	H
62.	lakóépület, kerítés	Petőfi S. u. 56.	325	H
63.	lakóépület	Székely u. 8.	336	H
64.	lakóépület	Kossuth L. u. 16.	440	H
65.	lakóépület	Kossuth L. u. 22.	442	H
66.	lakóépület	Kossuth L. u. 32.	447	H
67.	lakóépület	Kossuth L. u. 34.	448	H
68.	lakóépület	Kossuth L. u. 46.	455	H
Uzd				
69.	lakóépület	József A. u. 64.	602	H
70.	lakóépület	József A. u. 22.	625	H
71.	lakóépület	József A. u. 20.	626	H
72.	lakóépület, gazd.épület	József A. u. 14.	629	H
73.	lakóépület	József A. u. 15.	672	H
74.	Renkecz-Kulcsosház, Fördös-kúria	Ady E. u. 29.	725	H
75.	Zsivora-Varga-udvarház	Ady E. u. 1.	740/2,740/4	H
76.	Lakóépület	Ady E. u. 3.	740/5	H
77.	Dr. Pesthy Pál-kúria	Táncsics M. u. 17/4.	742/5	H
78.	Malom	741/2. hrsz-ú út	742/6	H
79.	templom	Templom u.	743/2	H
80.	Fördös-ház	Táncsics M. u. 1.	753	H

Javasolható a helyi védelem ügyének újraértékelése, továbbá az uzdpusztai kúriák helyi védelem alá helyezése is.

Sárszentlőrinc olyan gazdag népi építészeti emlékekben, hogy ezek szisztematikus feltérképezése és egy falumegújítási program akár a közeli Nagyszékelyhez vagy a Veszprém megyei Magyarpolányhoz, sőt akár Hollókőhöz hasonló, a turizmus számára is új lehetőséget kínáló attrakció lehetne. Ehhez első lépésként a településképi rendelet felülvizsgálata és a Petőfi utca – Rákóczi utca térségének helyi területi védelem alá helyezése javasolható.

A település-karakter jellegzetes elemei:

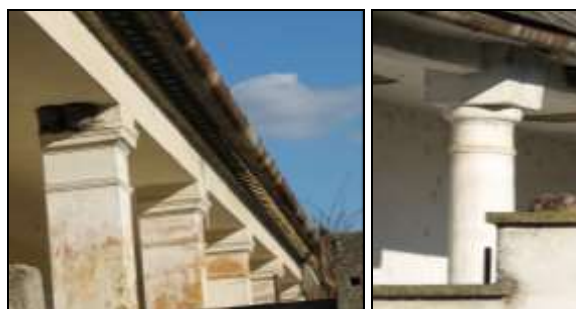
- az utcafronti homlokzatok mértéktartó díszítése,
- az utca felé néző oldalon csonka-kontyolt nyeregtető,
- a helyenként dór stílusú fejezettel kiképzett, téglából készült vaskos tornác-oszlopok,
- az utcafronton álló tömör falazatú, erős pillérekkel tagolt téglakerítések, és nagy fakapuk,
- a gyakran díszesen megformált téglakémények.

Jellegzetes kapuoszlopok (a 2008. évi hatástanulmányból)

Jellegzetes tömör kerítések (a 2008. évi hatástanulmányból)

Jellegzetes tornácoszlopok (a 2008. évi hatástanulmányból)

Jellegzetes kémények (a 2008. évi hatástanulmányból)

1.4.5. Építményrészletek, anyaghasználat, tömegformálás, homlokzati kialakítás

A történelmi településrészen nagy számban maradtak fenn a fésűs beépítésű, a tolnai falvakra jellemző népi lakóházak, melyek még ma is meghatározzák a település karakterét. E házak többsége a XIX. század végén - XX. század elején épült. Sajnos ezen épületek nagy része az idők során átalakításokat szenvedett, pl. a tornácok beépítésével, a nyílászárók valamint a tetőhéjazat cseréjével, a homlokzati ornamentika eltüntetésével.

A hagyományőrző lakóépületek rendszerint előkert nélkül az utcáfronton helyezkednek el. Jellemző elemek: a helyenként téglaszlopos oldaltornác, cserépfedésű nyeregtető, a két utcai ablak, és mellette egy tornácvég-nyílás, valamint az egyszerű homlokzati vakolatdísz.

Helyi jellegzetességnek számítanak az oldalkerteket takaró tömör téglakerítések, amelyek a helyi téglagyár létének köszönhetően viszonylag könnyen beszerezhető építőanyagoknak köszönhetőek.

1.4.6. Táj- és kertépítészeti alkotások, egyedi tájértékek, növényzet

Sárszentlőrincen a Petőfi utca széles, fásított zöldsávjai és a temető rendelkeznek említésre méltó telepített növényzettel.

Mindkét fent említett területen kertépítészeti terv alapján javasolt a zöldterület fejlesztése.

Uzd, Ifjúsági szálló kertje

Hősök kertje

Petőfi tér

Evangélikus templom kertje

Iskola udvara

Temető

1.4.7. Szobrok, képzőművészeti alkotások

A község különleges múltja dacára nem bővelkedik köztéri alkotásokban.

Az evangélikus templom előtt álló hősi emlékmű a község legjelentősebb köztéri alkotása. A községháza közelében áll egy faragatlan kőtömbből készült 1956-os emlékmű, továbbá Uzdpusztán egy 1848-as szabadságharcnak tisztelgő emlékmű.

2. A RENDEZÉS SORÁN TERVEZETT VÁLTOZÁSOK HATÁSELEMZÉSE

2.1. A települési értékleltárban szereplő elemek vonatkozásában releváns rövid és középtávon tervezett változások ismertetése

A községben nincsenek olyan tervezett fejlesztések, amelyek érintenék az értékleltár elemeit.

2.2. A települési értékleltárban szereplő elemek vonatkozásában tervezett változások hatásai

2.2.1. A települési értékleltárban szereplő elemek vonatkozásában tervezett változások hatásai a régészeti örökségre

(L. Régészeti örökségvédelmi hatástanulmány)

2.2.2. A települési értékleltárban szereplő elemek vonatkozásában tervezett változások hatásai a történeti településre, település- és tájszerkezetre

A tervezett gazdasági és idegenforgalmi fejlesztések a település kialakult szerkezetéhez szervesen igazodnak, a történeti településre, a település-szerkezetre és a tájképre nem járnak zavaró hatással.

2.2.3. A települési értékleltárban szereplő elemek vonatkozásában tervezett változások hatásai a települési értékleltárban szereplő műemléki értékekre

A község tervezett fejlesztései nem érintik az értékleltár elemeit. A volt gimnázium épület esetében az eredeti állapot minél tökéletesebb visszaállítását célzó műemlék-felújításra lenne szükség.

3. ÉRTÉKVÉDELMI TERV

3.1. Az értékleltárban szereplő értékek megőrzését biztosító szempontok és követelmények

A műemléki és régészeti értékek megőrzésének szempontjait és követelményeit a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény, valamint a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet szabályozza.

A helyi védelem szabályozása 2019-ig a Helyi Építési Szabályzatban történt. A településkép védelméről szóló 2016. évi LXXIV. törvény előírásaira tekintettel az Önkormányzat megalkotta a településkép védelméről szóló 2/2019. (III. 14.) ök. rendeletét, melyben a helyi védelem ügye új szabályozásra került.

3.2. Önkormányzati feladatok

A kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény (Kötv) 5. § (1) bekezdése a kulturális örökség védelmét az önkormányzati szervek feladatává is teszi.

A kulturális örökség helyi védelmét Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény (Mötv) 13. § (1) bek. 7. pontja az Épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény (Étv.) 57. §-ában említett helyi építészeti értékek megóvásának kötelezettségét helyi önkormányzati feladatként állapítja meg.

Az Önkormányzat feladata e téren a település hagyományainak, épített örökségének népszerűsítésére, és a fennmaradásukhoz szükséges anyagforrások előteremtésére.

Sárszentlőrinc Község Önkormányzata a vonatkozó jogszabály szerint elkészítette a jellegzetes települési karakterjegyeket, településképi jellemzőket bemutató Településképi Arculati Kézikönyvét és a településkép-védelméről szóló 2/2019. (III. 14.) ök. rendeletét. E dokumentumok megfelelőségét időszakonként célszerű felülvizsgálni és indokolt esetben aktualizálni.

Jelen munka keretében a jogszabályi előírásoknak megfelelően új települési értékleltár is készült.

A műemlékek törvényben előírt jó karban tartási kötelezettsége elsődlegesen a tulajdonos feladata. A község műemlékei közül jelenleg a Petőfi emlékház önkormányzati, az evangélikus templom pedig egyházi, a volt gimnázium pedig magántulajdonban van.

A helyi védelem alatt álló épületek megőrzésére, a felújításukból származó többletköltségek fedezésére csak központi és önkormányzati támogatások együttes rendelkezésre állása esetén van esély. Ezért a védett épületek felújítására az önkormányzatnak is célszerű támogatást nyújtania.

Az Önkormányzat a helyi értékek védelmében számos egyéb, nem anyagi jellegű segítséget is nyújthat:

- A témában kiírt aktuális pályázati lehetőségekről a tulajdonosok értesítése;
- A pályázaton való részvételhez szakmai segítség nyújtása (pályázati anyag összeállításában, elkészítésében);
- Helyi, kistérségi, megyei, vagy egyéb szintű pályázatokon a tulajdonosokkal történő szoros együttműködés.

A településképi és örökségvédelmi feladatok szakszerű ellátására az önkormányzatnak célszerű állandó munkaviszonnyal rendelkező települési főépítészt alkalmazni.

Melléklet:

Örökségvédelmi értékvizsgálati adatlapok
Építészeti értékvizsgálat térképei

Nyilatkozat:

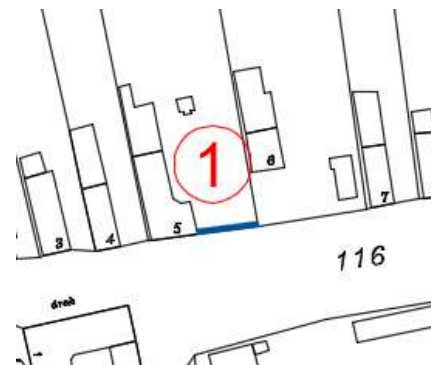
A tervezett megoldás megfelel az örökségvédelmi jogszabályoknak és hatósági előírásoknak. A kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet 84. § (2) bekezdés c) pontja szerint előírt jogosultsággal rendelkezem.

Szekszárd, 2023. április

.....
Deák-Varga Dénes
okl. építészmérnök, településtervező
TT 14-0058

ÖRÖKSÉGVÉDELMI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAP**SORSZÁM: H1.**

TELEPÜLÉS: Sárszentlőrinc
UTCA, HÁZSZÁM: Sántha Károly utca 5.
HELYRAJZI SZÁM: 83

JELENLÉGI VÉDELEM:

helyi védelem

JAVASOLT VÉDELEM:**AZ ÉPÍTMÉNYJELENLEGI RENDELTETÉSE:**

Kerítés és kapu

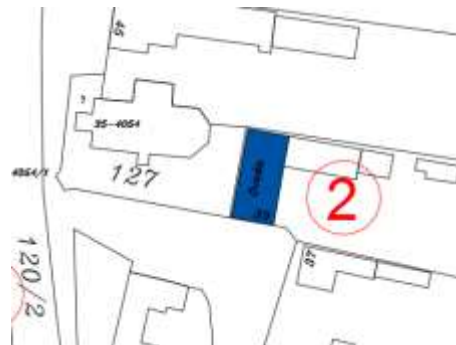
AZ ÉPÍTMÉNY ÉS KÖRNYEZETÉNEK LEÍRÁSA:

Utcafronti téglakerítés zömök téglá-oszlopokkal, lépcsőzetesen kiképzett téglafejezetekkel, fából készült széles kocsi behajtó kapuval, valamint egy boltíves záródású áthidalással kiképzett keskeny gyalogos kapuval.

VÉDENDŐ: teljes objektum**KORREKCIÓS JAVASLAT:** Fa kaputáblák festése, a kerítés felső lezáró párkányán a hiányzó elemek pótlása

ÖRÖKSÉGVÉDELMI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAP**SORSZÁM: H2.**

TELEPÜLÉS: Sárszentlőrinc
UTCA, HÁZSZÁM: Petőfi u. 39.
HELYRAJZI SZÁM: 128

JELENLÉGI VÉDELEM:

helyi védelem

JAVASOLT VÉDELEM:**AZ ÉPÍTMÉNYJELENLEGI RENDELTETÉSE:**

Óvoda

AZ ÉPÍTMÉNY ÉS KÖRNYEZETÉNEK LEÍRÁSA:

Eredetileg a templom telkén a templom mögé épített L-alakú, földszintes, kontyolt nyeregtetős, cserépfedésű falusi iskola-épület. A hátsó udvar felé beüvegezett tornáccal.

Homlokzata díszítetlen (véltetően eredeti tagozatait eltávolították) és nyílászáróit lecserélték, eredetileg nagyobb ablakok lehettek rajta.

VÉDENDŐ: Épülettömeg**KORREKCIÓS JAVASLAT:**

Korabeli fotók alapján – amennyiben fellelhető - az eredeti homlokzat visszaállítása javasolt.

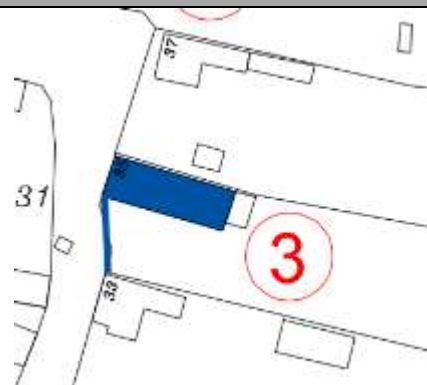

ÖRÖKSÉGVÉDELMI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAP**SORSZÁM: H3.**

TELEPÜLÉS: Sárszentlőrinc
UTCA, HÁZSZÁM: Petőfi u. 35.
HELYRAJZI SZÁM: 134

JELENLÉGI VÉDELEM:

helyi védelem

JAVASOLT VÉDELEM:**AZ ÉPÍTMÉNYJELENLEGI RENDELTETÉSE:**

Lakóház és kerítés

AZ ÉPÍTMÉNY ÉS KÖRNYEZETÉNEK LEÍRÁSA:

Utcafronton álló, fésűs telepítésű földszintes, oldaltornácos lakóház, utca felé cserép-fedésű csonkakontyolt tetővel. Utca felé két eredeti ablak és egy tornác-ajtó. Homlokzata a felújítás következtében díszítetlen. Téglából épített vaskos tornác-oszlopai közül az első kettő hengeres, sematikus dór fejezettel, a hátsó pillérek négyzet keresztmetszetűek. Az utcai téglakerítés új téglaburkolatot kapott.

VÉDENDŐ:

Épülettömeg, homlokzatok, kerítés

KORREKCIÓS JAVASLAT:

A kerítés utólagos téglaburkolata zavaró, javasolt eltávolítani. .

ÖRÖKSÉGVÉDELMI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAP**SORSZÁM: H4.**

TELEPÜLÉS: Sárszentlőrinc
UTCA, HÁZSZÁM: Petőfi u. 31.
HELYRAJZI SZÁM: 136

JELENLÉGI VÉDELEM:

helyi védelem

JAVASOLT VÉDELEM:**AZ ÉPÍTMÉNYJELENLÉGI RENDELTETÉSE:**

lakóépület (Teleház)

AZ ÉPÍTMÉNY ÉS KÖRNYEZETÉNEK LEÍRÁSA:

Előkert nélküli, fésűs telepítésű, földszintes, csonkakontyolt nyeregtetős, cserépfedésű lakóház.

Utcai homlokzaton egyszerű pilaszteres faltagolás, két ablak, a tornác-ajtót feltehetően befalazták, udvari oldalon egyszerű téglapilléres tornác.

VÉDENDŐ:

épülettömeg, homlokzatok

KORREKCIÓS JAVASLAT:

Felújítás esetén a homlokzat színezett felületeinek fehérre festése, a fémlemez kerítés és kapu deszka-kerítésre történő cseréje

ÖRÖKSÉGVÉDELMI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAP**SORSZÁM: H5.**

TELEPÜLÉS: Sárszentlőrinc
UTCA, HÁZSZÁM: Rákóczi u. 46.
HELYRAJZI SZÁM: 243

JELENLÉGI VÉDELEM:

helyi védelem

JAVASOLT VÉDELEM:**AZ ÉPÍTMÉNYJELENLEGI RENDELTETÉSE:****Lakóház és kerítés (Gyermekotthon)****AZ ÉPÍTMÉNY ÉS KÖRNYEZETÉNEK LEÍRÁSA:**

Utcafronton álló L alaprajzú földszintes, csonkakontyolt nyeregtetős, palafedésű épület.

Utcai homlokzatán 4 álló téglalap alakú, eredetinek tűnő ablak, 3 lizénával és a térdfalon egyszerű díszítéssel. A homlokzat a két világháború közötti polgári jellegű, art deco stílust képviseli.

Udvari homlokzatán hosszú, nyitott tornác díszítetlen téglapillérekkel.

Utcafronton téglapilléres kovácsoltvas-kerítés.

VÉDENDŐ:

épülettömeg, homlokzatok

KORREKCIÓS JAVASLAT:

Homlokzat-tatarozás az eredeti formák megőrzésével, esetleg a palafedés cseréje cserépfedésre.

ÖRÖKSÉGVÉDELMI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAP**SORSZÁM: H6.**

TELEPÜLÉS: Sárszentlőrinc
UTCA, HÁZSZÁM: Rákóczi utca 56.
HELYRAJZI SZÁM: 254

JELENLÉGI VÉDELEM:

helyi védelem

JAVASOLT VÉDELEM:**AZ ÉPÍTMÉNYJELENLEGI RENDELTETÉSE:**

Lakóház és kerítés

AZ ÉPÍTMÉNY ÉS KÖRNYEZETÉNEK LEÍRÁSA:

Utcafronton álló fésűs beépítésű földszintes, csonkakontyolt nyeregtetős, palafedésű épület.
Díszítés nélküli utcai homlokzatán 2 álló téglalap alakú, eredetinek tűnő ablak, és egy tornácajtó.
Udvari homlokzatán beüvegezett szegmentíves nyílások, a hátsó részen nyitott tornác
Utcafronton zömök téglapilléres nyers téglakerítés.

VÉDENDŐ:

épülettömeg, homlokzatok, kerítés

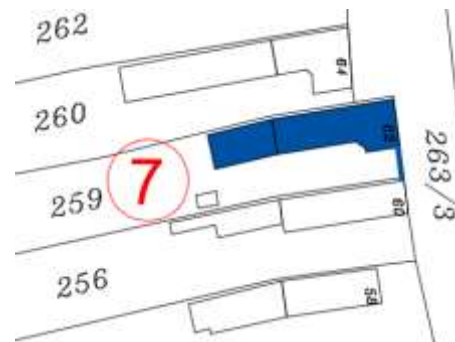
KORREKCIÓS JAVASLAT:

Esetleg a palafedés cseréje nyeregtetőre

ÖRÖKSÉGVÉDELMI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAP**SORSZÁM: H7.**

TELEPÜLÉS: Sárszentlőrinc
UTCA, HÁZSZÁM: Rákóczi u. 62.
HELYRAJZI SZÁM: 259

JELENLÉGI VÉDELEM:

helyi védelem

JAVASOLT VÉDELEM:**AZ ÉPÍTMÉNYJELENLEGI RENDELTETÉSE:**

lakóház, gazdasági épület és kerítés

AZ ÉPÍTMÉNY ÉS KÖRNYEZETÉNEK LEÍRÁSA:

Utcafronton álló, L-alaprajzú, földszintes, kontyolt nyeregtetős, palafedésű lakóépület. Díszítetlen utcai homlokzatán 4 álló téglalap alakú ablak.

Az udvari homlokzaton sűrű pillérekön nyugvó, szegmentíves áthidalásokkal rendelkező nyitott tornác.

Az épület nyugati végében a lakóházzal egy tömegben kialakított gazdasági épület áll.

Utcai kovácsoltvas kerítését két zömök téglapillér osztja három részre, ebből a középső mező egy széles vaskapu.

VÉDENDŐ:

épülettömeg, homlokzatok

KORREKCIÓS JAVASLAT:

Héjazat-csere esetén palafedés helyett cserépfedés javasolt.

ÖRÖKSÉGVÉDELMI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAP**SORSZÁM: H8.**

TELEPÜLÉS: Sárszentlőrinc
UTCA, HÁZSZÁM: Bocskai u. 1.
HELYRAJZI SZÁM: 280

JELENLÉGI VÉDELEM:

helyi védelem

JAVASOLT VÉDELEM:**AZ ÉPÍTMÉNYJELENLEGI RENDELTETÉSE:**

művelődési ház

AZ ÉPÍTMÉNY ÉS KÖRNYEZETÉNEK LEÍRÁSA:

Zártsorú telepítésű, földszintes, utcával párhuzamos gerincű nyeregtetővel fedett épület. Utcai homlokzatán öt ablak, egy nagy boltíves záródású kapu és egy feltehetően utólag nyitott kis bejárati ajtó. Homlokzata díszítetlen, de eredetileg díszesebb lehetett. Az épület déli végéhez egy hasonló magasságú kis saroképület csatlakozik, ebben jelenleg takarékszövetkezet működik. (281 hrsz.)

VÉDENDŐ:

épülettömeg, homlokzatok

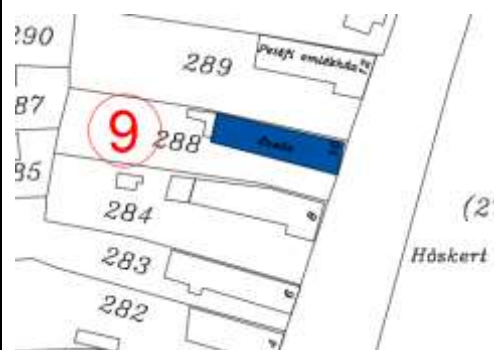
KORREKCIÓS JAVASLAT:

Teljes felújítás eredeti formában

ÖRÖKSÉGVÉDELMI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAP**SORSZÁM: H9.**

TELEPÜLÉS: Sárszentlőrinc
UTCA, HÁZSZÁM: Petőfi utca 10.
HELYRAJZI SZÁM: 288

JELENLÉGI VÉDELEM:

helyi védelem

JAVASOLT VÉDELEM:**AZ ÉPÍTMÉNYJELENLEGI RENDELTETÉSE:**

lakóépület, (Lázár Ervin emlékház)

AZ ÉPÍTMÉNY ÉS KÖRNYEZETÉNEK LEÍRÁSA:

Fésűs telepítésű, földszintes, csonkakontyolt nyeregtetővel fedett lakóépület. Utcai homlokzatán két álló téglalap alakú, eredetinek tűnő ablak. Az utcai homlokzat egyszerű lizénás díszítéssel rendelkezik.

Az udvari hátsó részén nyitott egyszerű téglapilléres tornác található.

Az utca felől tömör téglakerítés három zömök pillérrel és egy széles deszka-kapuvál.

VÉDENDŐ:

épülettömeg, homlokzatok

KORREKCIÓS JAVASLAT:

Eredeti formában megőrizendő.

ÖRÖKSÉGVÉDELMI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAP**SORSZÁM: H10.**

TELEPÜLÉS: Sárszentlőrinc
UTCA, HÁZSZÁM: Petőfi u. 22.
HELYRAJZI SZÁM: 300

JELENLÉGI VÉDELEM:

helyi védelem

JAVASOLT VÉDELEM:**AZ ÉPÍTMÉNYJELENLEGI RENDELTETÉSE:**

polgármesteri hivatal és gazdasági épület

AZ ÉPÍTMÉNY ÉS KÖRNYEZETÉNEK LEÍRÁSA:

Utcával párhuzamos telepítésű, L alakú, földszintes, cserépfedésű nyeregtetős középület. Eredetileg is községházának és jegyzői lakásnak épült. Utcai homlokzatán három nagyméretű hármast – vélhetően eredeti – ablak és egy boltíves bejárati nyílás. Az utcai homlokzatot egyszerű lizénák tagolják.

Az épület nyugati udvarának déli részén egy egyszerű, díszítetlen, földszintes, nyeregtetős gazdasági épület áll.

VÉDENDŐ:

épülettömeg, homlokzatok

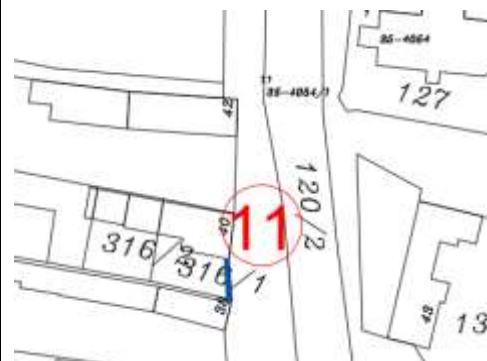
KORREKCIÓS JAVASLAT:

A gazdasági épület megfelelő funkció megtalálása esetén felújítandó.

ÖRÖKSÉGVÉDELMI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAP**SORSZÁM: H11.**

TELEPÜLÉS: Sárszentlőrinc
UTCA, HÁZSZÁM: Petőfi u. 40..
HELYRAJZI SZÁM: 316/1

JELENLÉGI VÉDELEM:

helyi védelem

JAVASOLT VÉDELEM:**AZ ÉPÍTMÉNYJELENLEGI RENDELTETÉSE:**

utcai kerítés

AZ ÉPÍTMÉNY ÉS KÖRNYEZETÉNEK LEÍRÁSA:

Többféle falazási technikával díszített tömör téglakerítés, egyúttal a faluban egykor működő téglagyár termékeire is emlékeztet.

VÉDENDŐ:

teljes objektum

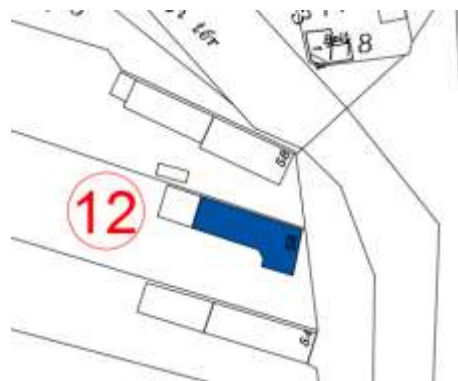
KORREKCIÓS JAVASLAT:

újabb fémlemez kapu cseréje hagyományos jellegű fakapura

ÖRÖKSÉGVÉDELMI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAP**SORSZÁM: H12.**

TELEPÜLÉS: Sárszentlőrinc
UTCA, HÁZSZÁM: Petőfi u. 56.
HELYRAJZI SZÁM: 325

JELENLÉGI VÉDELEM:

helyi védelem

JAVASOLT VÉDELEM:**AZ ÉPÍTMÉNYJELENLEGI RENDELTETÉSE:**

lakóépület

AZ ÉPÍTMÉNY ÉS KÖRNYEZETÉNEK LEÍRÁSA:

Utca felé L-alakban befordított, csonkakontyolt nyeregtetős, palafedésű lakóház.

Utcai homlokzatán egyszerű, eklektikus vakolatarchitektúra, négy eredetinek tűnő, álló téglalap alakú ablak, az ablakok fölött egyenes szemöldökpárkány. A térdfalmagasításon kisméretű szellőzőnyílások az ablakok fölött.

VÉDENDŐ:

épülettömeg, homlokzatok

KORREKCIÓS JAVASLAT:

Eredeti formában történő teljes felújítás, a palafedés helyett cserépfedés javasolt.

ÖRÖKSÉGVÉDELMI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAP**SORSZÁM: H13.**

TELEPÜLÉS: Sárszentlőrinc
UTCA, HÁZSZÁM: József Attila u. 15.
HELYRAJZI SZÁM: 672

JELENLÉGI VÉDELEM:

helyi védelem

JAVASOLT VÉDELEM:**AZ ÉPÍTMÉNYJELENLEGI RENDELTETÉSE:**

lakóépület,

AZ ÉPÍTMÉNY ÉS KÖRNYEZETÉNEK LEÍRÁSA:

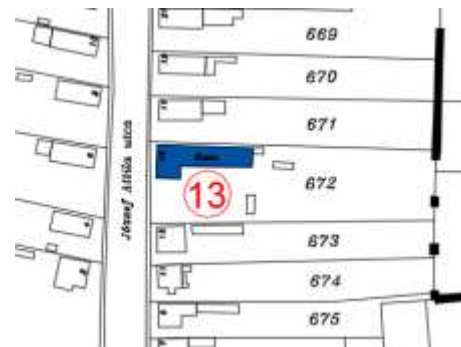
L- alakban befordított épület egykor az uzdi iskolának adott helyett, jelenleg a Nyugdíjas Klub működik benne. Az 1920-as évek tájékán épült ház széles truktusú utcai homlokzatát osztotta ablakok tagolják, hátsó épületszárnyát oszlopokon támaszkodó, nyitott tornác kíséri végig.

VÉDENDŐ:

épülettömeg, homlokzatok

KORREKCIÓS JAVASLAT:

.

ÖRÖKSÉGVÉDELMI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAP

SORSZÁM: H14.

TELEPÜLÉS: Sárszentlőrinc
UTCA, HÁZSZÁM: Ady Endre u. 29.
HELYRAJZI SZÁM: 725

JELENLÉGI VÉDELEM:

helyi védelem

JAVASOLT VÉDELEM:

AZ ÉPÍTMÉNYJELENLEGI RENDELTETÉSE:

Kulcsosház, eredetileg Fördös-kúria

AZ ÉPÍTMÉNY ÉS KÖRNYEZETÉNEK LEÍRÁSA:

L alaprajzú, szabadonállóan elhelyezett, csonkakontyolt nyeregtetős, cserépfedésű kisebb méretű kúria-épület.

Utcai homlokzatán 6 ablak, sajnos a legutóbbi felújításkor a homlokzat tagozatait eltüntették és a nyílászárókat is más méretűekre cserélték, ezzel az épület sokat veszített egykori eleganciájából.

Az udvari hátsó szárny eredetileg gazdasági épületrészként funkcionálhatott. Udvarán értékes növényállomány található.

VÉDENDŐ:

épülettömeg, homlokzatok

KORREKCIÓS JAVASLAT:

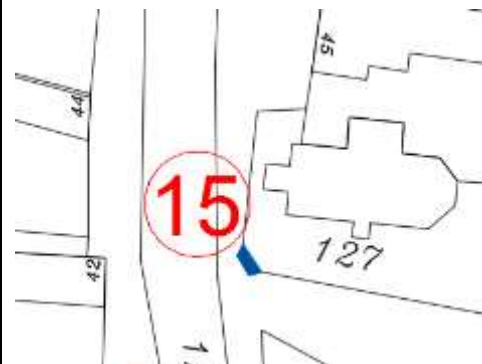
Eredeti homlokzatok visszaállítása régi képek alapján.

ÖRÖKSÉGVÉDELMI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAP

SORSZÁM: H15.

TELEPÜLÉS: Sárszentlőrinc
UTCA, HÁZSZÁM: Petőfi u. templomkert
HELYRAJZI SZÁM: 127

JELENLÉGI VÉDELEM:

helyi védelem

JAVASOLT VÉDELEM:**AZ ÉPÍTMÉNYJELENLÉGI RENDELTETÉSE:**

I. és II. világháborús hősi emlékmű

AZ ÉPÍTMÉNY ÉS KÖRNYEZETÉNEK LEÍRÁSA:

Kőből faragott obeliszk a csúcsán turulmadárral.
Egyszerű kovácsoltvas kerítés veszi körül.

VÉDENDŐ:

teljes objektum

KORREKCIÓS JAVASLAT:

.

ÖRÖKSÉGVÉDELMI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAP**SORSZÁM: H16.**

TELEPÜLÉS: Sárszentlőrinc
UTCA, HÁZSZÁM: Temető
HELYRAJZI SZÁM: 337/2

JELENLÉGI VÉDELEM:

helyi védelem

JAVASOLT VÉDELEM:**AZ ÉPÍTMÉNYJELENLEGI RENDELTETÉSE:**

Szeniczai B. György síremléke

AZ ÉPÍTMÉNY ÉS KÖRNYEZETÉNEK LEÍRÁSA:

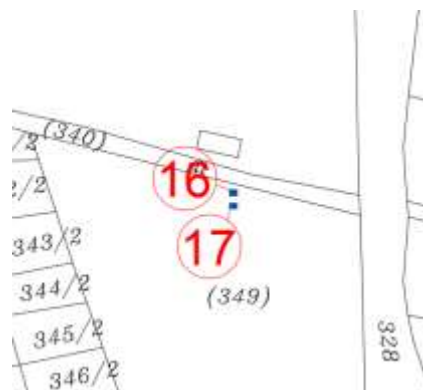
Jellegét tekintve egy egyszerű kőobelisz.

VÉDENDŐ:

teljes objektum

KORREKCIÓS JAVASLAT:

.

ÖRÖKSÉGVÉDELMI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAP**SORSZÁM: H17.**

TELEPÜLÉS: Sárszentlőrinc
UTCA, HÁZSZÁM: Temető
HELYRAJZI SZÁM: 337/2

JELENLEGI VÉDELEM:

helyi védelem

JAVASOLT VÉDELEM:**AZ ÉPÍTMÉNYJELENLEGI RENDELTETÉSE:**

Nagy István síremléke

AZ ÉPÍTMÉNY ÉS KÖRNYEZETÉNEK LEÍRÁSA:

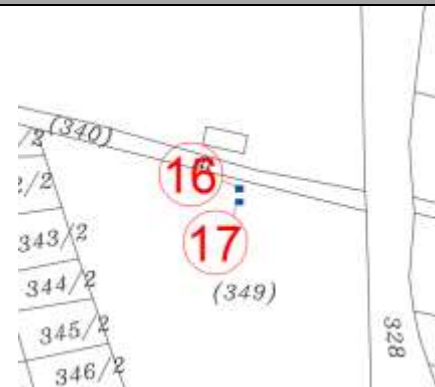
Jellegét tekintve egy egyszerű kőobeliszk.

VÉDENDŐ:

teljes objektum

KORREKCIÓS JAVASLAT:

.

ÖRÖKSÉGVÉDELMI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAP**SORSZÁM: H18.**

TELEPÜLÉS: Sárszentlőrinc, Uzd
UTCA, HÁZSZÁM: Temető
HELYRAJZI SZÁM: 769

JELENLÉGI VÉDELEM:

helyi védelem

JAVASOLT VÉDELEM:**AZ ÉPÍTMÉNYJELENLEGI RENDELTETÉSE:**

Fördös István síremléke

AZ ÉPÍTMÉNY ÉS KÖRNYEZETÉNEK LEÍRÁSA:**VÉDENDŐ:**

teljes objektum

KORREKCIÓS JAVASLAT:

.

ÖRÖKSÉGVÉDELMI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAP**SORSZÁM: M1.**

TELEPÜLÉS: Sárszentlőrinc
UTCA, HÁZSZÁM: Petőfi utca 43.
HELYRAJZI SZÁM: 127

JELENLÉGI VÉDELEM:

műemléki védelem

JAVASOLT VÉDELEM:**AZ ÉPÍTMÉNYJELENLEGI RENDELTETÉSE:**

Evangélikus templom

AZ ÉPÍTMÉNY ÉS KÖRNYEZETÉNEK LEÍRÁSA:

Az utcavonalon álló, egyhajós templom, Ny-i homlokzata elé kilépő toronnyal, poligonális záródású szentélyvel, a szentély felől kontyolt nyeregtetővel, az É-i homlokzathoz épült, zárt előépítménnyel. A D-i homlokzat előtt pilléres, nyeregtetős, nyitott, boltozott bejárati előtér, timpanonjában 1880-as évszámmal. A torony vázadíszes féloromfalakkal csatlakozik a hajó homlokfalához. A toronyaljba vezető bejárat kőkeretén füzérdísz, fölötte fogrovatos szemöldökpárkány, A belsőben stukkódíszes síkfödém. A hajó három oldalán karzat: a Ny-i oldalon falazott pilléres orgonakarzat, kétoldalt faoszlopokon nyugvó oldalkarzat, famellvédjén részben feltárt, figurális festéssel. Berendezés: jellemzően 1770-es évek. Oltárkép: 19. század vége. Tornya 1790 körül épült. Felújítva: 1875–1880; a torony ekkor nyerhette jelenlegi formáját. /Magyarország műemlékjegyzéke, KÖH. 2006. Cser István

VÉDENDŐ:

teljes objektum

KORREKCIÓS JAVASLAT:

ÖRÖKSÉGVÉDELMI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAP**SORSZÁM: M2.**

TELEPÜLÉS: Sárszentlőrinc
UTCA, HÁZSZÁM: Petőfi utca 12.
HELYRAJZI SZÁM: 289

JELENLÉGI VÉDELEM:

műemléki védelem

JAVASOLT VÉDELEM:**AZ ÉPÍTMÉNYJELENLEGI RENDELTETÉSE:**

kiállítóhely, muzeum

AZ ÉPÍTMÉNY ÉS KÖRNYEZETÉNEK LEÍRÁSA:

Előkert nélkül utcáfrontra helyezett, L alakú épület. Az L-alaprajzú épület fésűs beépítésű utcavonalon áll, a hozzá kapcsolódó falkerítést kocs- és gyalogkapu is tagolja. Az udvari oldalán pilléres falmellvédes tornác fut végig. A szobákban búbos- és rakott kemencék, a konyhákban szabadkémények idézik a régi korok hangulatát. Cserépfedésű nyeregtető. Az épületet az 1800-as esztendő táján építették későbarokk (copf) stílusban. Mai küllemét és a hírnevéhez méltó belsőt főleg a 2008-as átadásakor nyerte el. Népi műemléki védettséget élvez.

Eredetileg a falu jegyzőjének háza volt. Sárszentlőrinci iskolaéve során, 1831-32-ben itt lakott Petőfi Sándor. Az utcai homlokzaton ennek emlékét tábla és a költő bronz domborművű portréja őrzi.

VÉDENDŐ:

teljes objektum

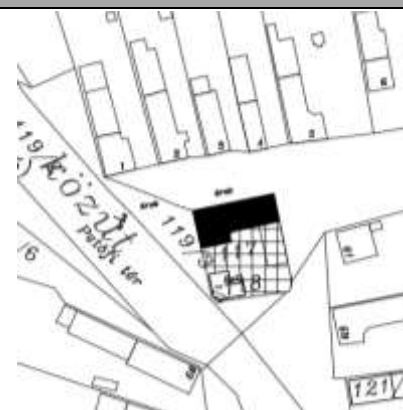
KORREKCIÓS JAVASLAT:

ÖRÖKSÉGVÉDELMI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAP**SORSZÁM: M3.**

TELEPÜLÉS: Sárszentlőrinc
UTCA, HÁZSZÁM: Petőfi tér 1.
HELYRAJZI SZÁM: 117

JELENLÉGI VÉDELEM:

általános műemléki védelem

JAVASOLT VÉDELEM:**AZ ÉPÍTMÉNYJELENLEGI RENDELTETÉSE:**

lakóház (eredetileg gimnázium volt)

AZ ÉPÍTMÉNY ÉS KÖRNYEZETÉNEK LEÍRÁSA:

Előkert nélkül telepített L alakú, földszintes, nyeregtetős épület. Nyugati homlokzatán – vélhetően nem eredeti – hármásablak. Az épülettől délre újabb építésű egyszerű fedeles kapu. A telek DNY-i sarkán egy különálló kereskedelmi célú kis saroképület (külön helyrajzi számon)

Az épület részleges felújítása a közelmúltban történt.

VÉDENDŐ:

teljes objektum

KORREKCIÓS JAVASLAT:

Eredeti formájú nyílászárók visszahelyezése, cserép héjazat. Az épületnek célszerű lenne közösségi funkciót adni (pl. helytörténeti gyűjtemény)

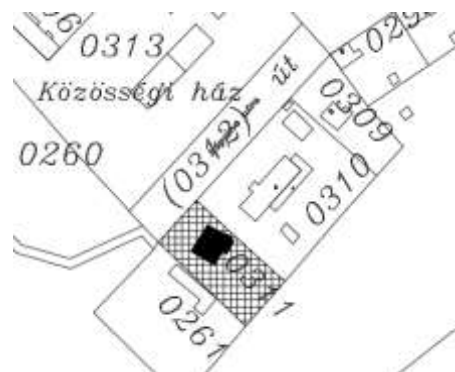

ÖRÖKSÉGVÉDELMI ÉRTÉKVIZSGÁLATI ADATLAP**SORSZÁM: M4.**

TELEPÜLÉS: Sárszentlőrinc
UTCA, HÁZSZÁM: Alsópélpusztza
HELYRAJZI SZÁM: 0311

JELENLÉGI VÉDELEM:

műemléki védelem

JAVASOLT VÉDELEM:**AZ ÉPÍTMÉNYJELENLEGI RENDELTETÉSE:**

római katolikus kápolna (Szent-László király kápolna)

AZ ÉPÍTMÉNY ÉS KÖRNYEZETÉNEK LEÍRÁSA:

Alsópélpusztza határában szabadon áll az a klasszicista stílusú római katolikus, Szent László királyról elnevezett kápolna, melyet 1860 körül emelt a Zichy család.

A kápolna téglalap alaprajzú, nyeregtetős, nyugati bejárata építészeti díszítésű. Kapuja egyenes záródású, fakeretes, eredeti ajtószárnyakkal, fölötté félköríves ablak nyílik. Főhomlokzatán konzolsoros főpárkány látható, melyet négy toszkán pilaszter tart. Oromzata mögött emelkedik ki a fa huszártorony. Az egykori alsópélpusztai kúria kápolnájaként építette Zichy László neje, Széchenyi Mária. A keleti homlokzat mögötti sírkert valaha szépen kialakított lehetett, melyet kőpadka és kovácsoltvas kerítés vett körbe.

Az épület a felújítása a közelmúltban megtörtént.

VÉDENDŐ:

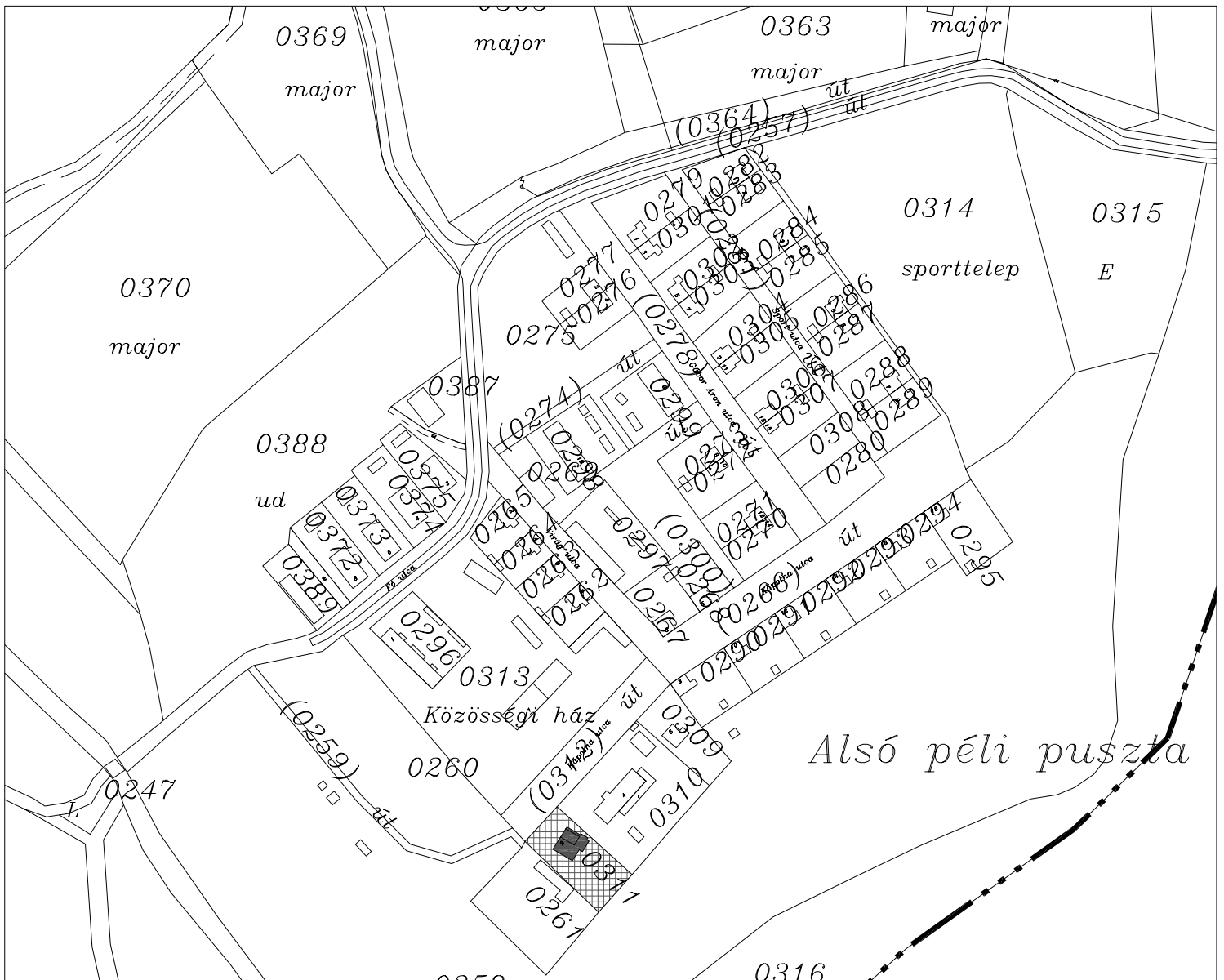
teljes objektum

KORREKCIÓS JAVASLAT:

-

SÁRSZENTLŐRINC KÖZSÉG
ÉPÍTÉSZETI ÉRTÉKVIZSGÁLATA
MŰEMLÉKI VÉDELEM
2023.

Jelmagyarázat

Műemlék

Műemlék telke

SÁRSZENTLŐRINC KÖZSÉG
ÉPÍTÉSZETI ÉRTÉKVIZSGÁLATA
MŰEMLEKI VÉDELEM
2023.

Jelmagyarázat

Műemlék

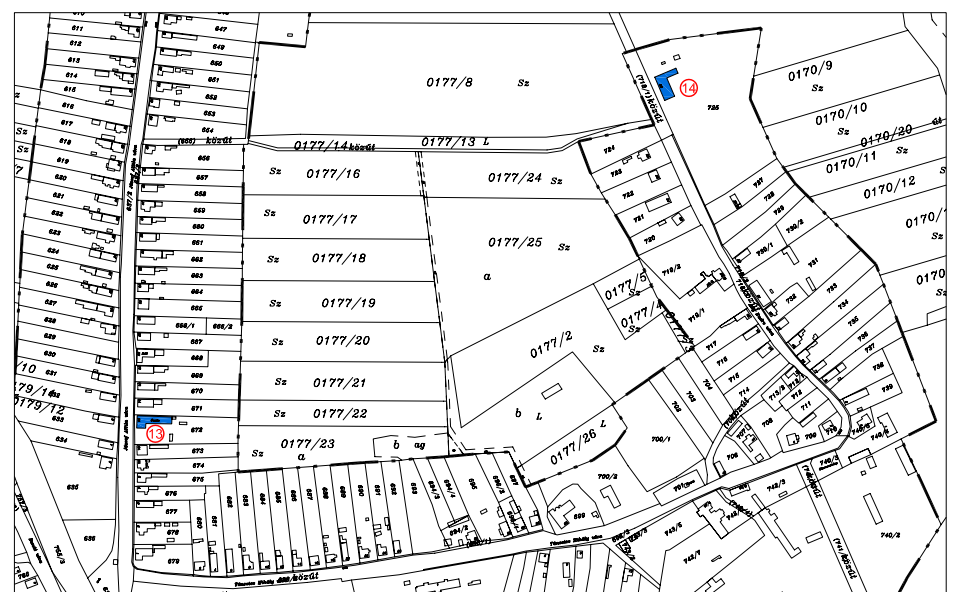
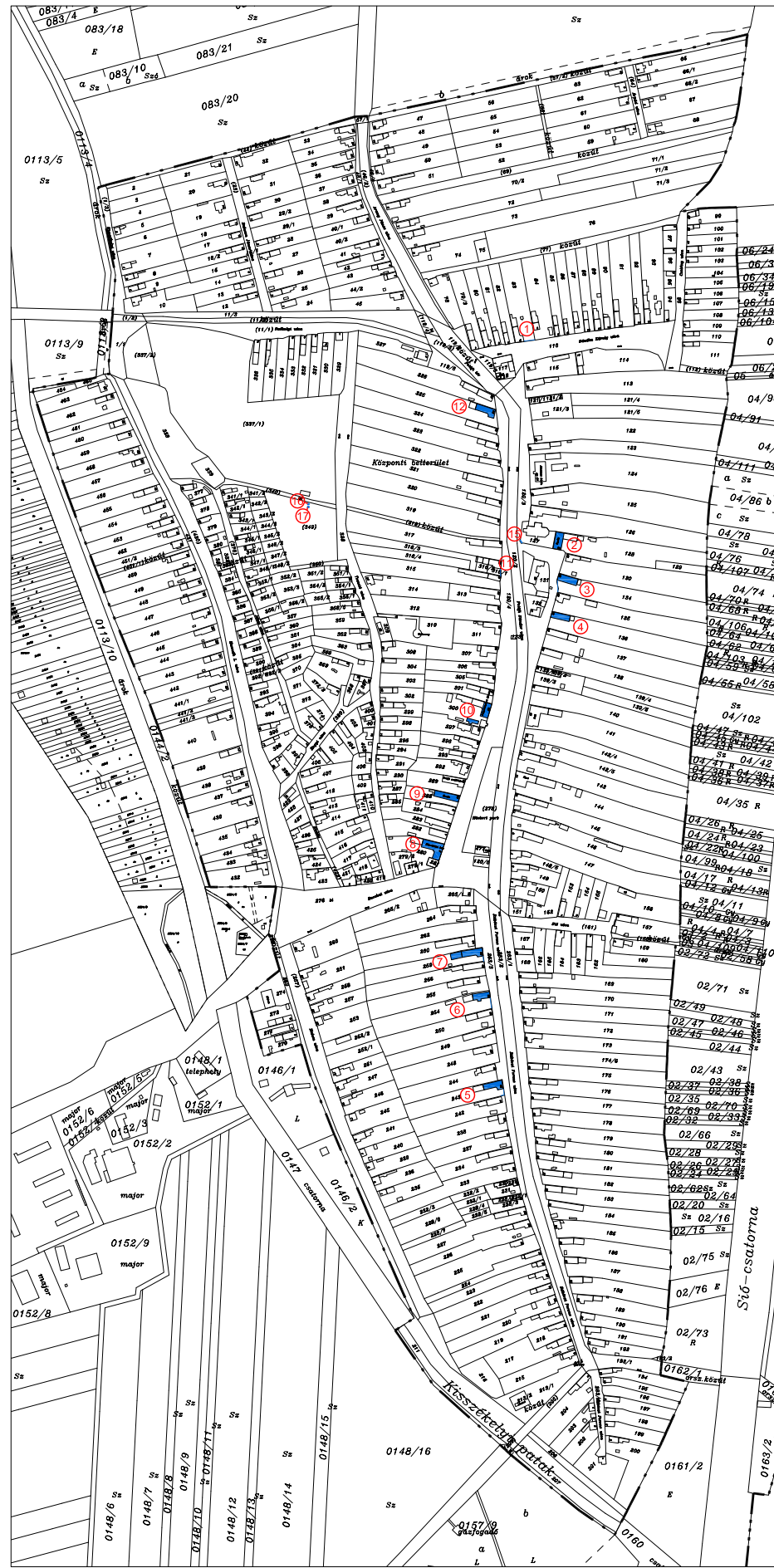

Műemlék telke

Műemléki környezet határa

SÁRSZENTLŐRINC KÖZSÉG ÉPÍTÉSZETI ÉRTÉKVIZSGÁLATA HELYI VÉDELEM TÉRKÉPE 2023.

Jelmagyarázat

Helyi védett építmény

Sorszám

Örökségvédelmi hatástanulmány

Régészeti szakterületi munkarész

Sárszentlőrinc község településrendezési eszközeihez

Bevezetés

Az örökségvédelmi hatástanulmány a településtervek tartalmáról, elkészítésének és elfogadásának rendjéről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről szóló 419/2021. (VII. 15.) Korm. rendeletnek és a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 68/2018. (IV. 9.) kormányrendeletnek megfelelően Sárszentlőrinc település településrendezési tervéhez készült.

A 2001. évi LXIV. törvény (továbbiakban Kötv.) 85/A. § (1) bekezdése alapján örökségvédelmi hatástanulmányt kell készíteni a település településfejlesztési tervének kidolgozása során.

A hatástanulmány szerkezetét és tartalmát a 2001. évi LXIV. törvény 85/A. § (1) és a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 68/2018. (IV. 9.) kormányrendelet 83. § (2) bekezdése, illetve utóbbi 14. sz. melléklete határozza meg.

Jelen munkát a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. tv. alapján szerzői jogi védelem illeti meg. A közölt adatok szerződéstől eltérő célra való felhasználása, régészeti lelőhelyre vonatkozó adatok nyilvánosságra hozása vagy továbbadása csak a szerző engedélyével, a régészeti lelőhely és a műemléki érték nyilvántartásának és védetté nyilvánításának, valamint a régészeti lelőhely és a lelet megtalálójának anyagi elismerésének részletes szabályairól szóló 13/2015. (III. 11.) MvM. rendelet, valamint a muzeális intézményekben folytatható kutatásról szóló 47/2001. (III. 27.) kormányrendelet szabályai szerint történhet.

A hatástanulmány a rendezési tervhez változtatás nélkül, külön alfejezetként csatolandó.

A vizsgálatnál figyelembe vett, a kulturális örökség régészeti vonatkozásait érintő speciális törvények és rendeletek:

- 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről – amely a földvárak és halmok (temetkezési helyek) védelméről rendelkezik (23. §),
- 1997. évi LXXVIII. törvény az épített környezet alakításáról és védelméről,
- 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről,
- 2001. évi LXIV. törvény a Kulturális örökség védelméről (a továbbiakban: Kötv.),
- 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartó rendszerről – különösen az alábbi szabálysértésnek minősülő cselekmények: lopás, jogtalan elsajátítás, orgazdaság, szándékos rongálás ötvenezer forintot meg nem haladó értékre – 177. § (3) bekezdése szerinti minősített esetei,
- 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről – különösen az alábbi bűncselekmények:
műemlék vagy védett kulturális javak megrongálása – 357. §,
lopás – 370. § (3) bekezdés bb) pontja,
rongálás – 371. § (3) bekezdés ba) pontja és (4) bekezdés b) pontja,
jogtalan elsajátítás – 378. § (2) bekezdése,
orgazdaság – 379. § (3) bekezdés b) pontja szerinti minősített esetei,
- 2016. évi CL. törvény az általános közigazgatási rendtartásról – az örökségvédelmi hatóság hatósági eljárásait ez alapján végzi,
- 149/2000. (VIII. 31.) kormányrendelet a Magyar Köztársaság Kormánya és az Európa Tanács tagállamai között 1992. január 16-án kelt, Valtettában aláírt, a régészeti örökség védelméről szóló Európai Egyezmény kihirdetéséről,
- 47/2001. (III. 27.) kormányrendelet a muzeális intézményekben folytatható kutatásról,
- 191/2001. (X. 18.) kormányrendelet az örökségvédelmi bírságról,

- 314/2012. (XI. 8.) kormányrendelet a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről,
- 68/2018. (IV. 9.) kormányrendelet a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról,
- 13/2015. (III. 11.) MvM rendelet a régészeti lelőhely és a műemléki érték nyilvántartásának és védetté nyilvánításának, valamint a régészeti lelőhely és a lelet megtalálója anyagi elismerésének részletes szabályairól.

Fogalmi meghatározások

A régészeti elemek vizsgálatát a kulturális örökség védelméről hozott 2001. évi LXIV. törvényben (a továbbiakban: Kötv.) meghatározott – és így a hatástanulmányban alkalmazott – alábbi fogalmi meghatározások alapján végeztük el.

Fenntartható használat (Kötv. 7. § 4.): a védett kulturális örökség olyan módon történő használata – ideértve a kármegelőző és kárcsökkentő tevékenységeket is –, amely nem haladja meg a szakmailag indokolt mértéket és nem vezet az örökség elemeinek állapotromlásához, így biztosított fennmaradásuk a jelen és jövő nemzedékek számára.

Előzetes régészeti dokumentáció (Kötv. 7. § 3): valamely terület régészeti érintettségének tisztázására, a régészeti örökség elemeire vonatkozó ismeretek (különösen a lelőhely jellegének, korának, kiterjedésének és intenzitásának) megszerzésére és pontosítására szolgáló, valamint az ebből következően elvégzendő régészeti feladatellátás formájának, idő- és költségvonzatainak meghatározásához hozzájáruló, az ismert adatok és források feldolgozásával, a lelőhely állapotában marandó változással nem járó műszeres lelőhely-, illetve leletfelderítés, terepbejárás és próbafeltárás alkalmazásával készült dokumentum.

Gyűjtemény (Kötv. 7. § 6.): a gyűjtői tevékenység eredményeként létrejött, ritkaságából vagy jellegéből adódóan különös jelentőséggel bíró javak összessége, amelynek egységességében megnyilvánuló kulturális értéke meghaladja egyes darabjainak együttes értékét.

Kulturális örökség elemei (Kötv. 7. § 11.): a régészeti örökség, a hadtörténeti örökség régészeti módszerekkel kutatható elemei, a műemléki értékek, valamint a kulturális javak.

Nagyberuházás (Kötv. 7. § 20.): az alábbi, földmunkával járó beruházás:

- a) a bruttó 500 millió forintos értékhatárt meghaladó teljes bekerülési költségű beruházás,
- b)
- c) a Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt. által kezelt beruházás,
- d) a védmű-, töltés- és a 2500 hektár alapterületet meghaladó árapasztó- vagy árapasztó tározó-építés, vagy
- e) azon közérdekű célú beruházás, amelynek megvalósítása érdekében a kisajátításról szóló törvény szerint kisajátítást végeztek.

Nyilvántartott régészeti lelőhely (Kötv. 7. § 23.): a közhiteles nyilvántartásba vett, e törvény alapján általános védelem alatt álló régészeti lelőhely.

Megelőző feltárás (Kötv. 7. § 13.): írásbeli szerződés alapján, tudományos módszerrel végzett régészeti feladatellátás (régészeti megfigyelés, próbafeltárás, teljes területű feltárás), amely a földmunkával járó beavatkozások, fejlesztések, beruházások által érintett, nyilvántartott régészeti lelőhelyek feltárására irányul.

Mentő feltárás (Kötv. 7. § 14.): régészeti emlék vagy lelet régészeti feltáráson kívüli, váratlan előkerülése során alkalmazandó, a közvetlenül érintett elemek szakszerű megmentésére irányuló azonnali beavatkozás.

Régészeti emlék (Kötv. 7. § 28.): a régészeti örökség ingatlaneleme.

Régészeti érdekű terület (Kötv. 7. § 29.): valamennyi terület, természetes vagy mesterséges üreg és a vízmedrek azon része, amelyen, illetve amelyben régészeti lelőhely előkerülése várható vagy feltételezhető.

Régészeti feltárás (Kötv. 7. § 30.): a földmunkával járó beavatkozás, fejlesztés, beruházás esetén feltárára jogosult által végzett lelőhely-felderítés és megelőző jellegű örökségvédelmi tevékenység, melynek szaktevékenységi része a feltárásvezetés, a feltárás dokumentálása, a régésztechnikusi feladatellátás, a leletek elsődleges feldolgozása, valamint a geodéziai és térinformatikai feladatok ellátása. Járulékos része a régészeti bontómunka.

Régészeti korú tárgy (Kötv. 7. § 32.): bizonyítottan gyűjteményben fennmaradt, a kulturális javak körébe tartozó, 1711 előtt keletkezett tárgy.

Régészeti lelet (Kötv. 7. § 33.): a régészeti örökség érzékelt, felfedezett, feltárt – jellegénél fogva – ingó eleme, függetlenül attól, hogy eredeti helyéről, összefüggéseiből, állapotából elmozdult, elmozdították-e vagy sem. Nem minősülnek régészeti leletnek a régészeti korú tárgyak.

Régészeti lelőhely (Kötv. 7. § 35.): földrajzilag körülhatárolható terület, amelyen a régészeti örökség elemei történeti összefüggéseikben találhatóak.

Régészeti megfigyelés (Kötv. 7. § 36.): a beruházás földmunkájának régész által a helyszínen történő folyamatos figyelemmel kísérése, szükség esetén a régészeti bontómunka elvégzése és dokumentálása.

Régészeti örökség (Kötv. 7. § 37.): az emberi létnek a föld felszínén, a föld vagy a vizek felszíne alatt és a természetes vagy mesterséges üregekben 1711 előtt keletkezett érzékelhető nyoma, amely segít megismerni az egyetemes kultúrát, az emberiség történetét, kapcsolatát környezetével, valamint hozzájárul az ország területén élt népek és a nemzet történelmének rekonstruálásához, igazolja, bemutatja, alátámasztja népünk eredetét és fejlődését, továbbá amellyel kapcsolatos információszerezés fő forrásai a feltárás és egyéb kutatási módszerek.

Régészeti védőövezet (Kötv. 7. § 38.): a védetté nyilvánított régészeti lelőhely környezete, amely biztosítja annak fenntarthatóságát, megközelíthetőségét, tájképi védelmét.

Teljes felületű feltárás (Kötv. 7. § 40.): nyilvántartott régészeti lelőhelyen a régészeti örökség elemeinek a földmunkával érintett terület teljes egészén történő feltárása.

Terepbejárás (Kötv. 7. § 41.): minden olyan felszínen végzett kutatás, adatgyűjtés és kiértékelő dokumentálás, amely a régészeti örökség nem ismert elemének felfedezésére vagy a régészeti lelőhely állapotának ellenőrzésére, illetve azonosítására irányul, függetlenül attól, hogy együtt jár-e a leletek összegyűjtésével vagy sem.

Tervásatás (Kötv. 7. § 42.): tudományos célból végzett, tudományos szempontok alapján előre tervezett régészeti feltárás.

Történeti városmag (Kötv. 7. § 44.): a mai városok területén található, az eredeti, történelmi városszerkezetet tükröző, a régészeti örökség elemeit nagy mélységben és több rétegben megőrző, a település több évezredes múltját és folyamatosságát mutató jól lehatárolható, nagyobb összefüggő terület.

Védetté nyilvánított régészeti lelőhely (Kötv. 7. § 45.): miniszteri döntéssel, határozattal vagy e törvény alapján miniszteri rendelettel védetté nyilvánított kiemelkedő történeti és kulturális jelentőségű, nyilvántartott régészeti lelőhely.

Védett örökségi elem (Kötv. 7. § 46.): az e törvény erejénél fogva védelem alatt álló, illetve miniszteri rendelettel vagy hatósági eljárás során védetté nyilvánított kulturális örökségi elem.

Kötv. 7/A. §: A régészeti örökség védelme kiterjed a régészeti örökség felkutatására, értékelésére, számbavételére, nyilvántartására.

Kötv. 8. § (1): A Magyarország határain belül a föld felszínén, a földben, a vizek medrében vagy máshol rejlő vagy onnan előkerülő régészeti lelet állami tulajdon.

A Kötv. 9. §-a kimondja, hogy a régészeti lelőhelyeket – a fenntartható használat elvének figyelembevételével – csak olyan mértékben lehet igénybe venni, hogy azok állománya számottevően ne csökkenjen, illetve eredeti összefüggéseik jelentősen ne károsodjanak. A régészeti örökség elemeit lehetőleg eredeti lelőhelyükön, eredeti állapotukban, eredeti összefüggéseikben kell megőrizni, ennek érdekében régészeti lelőhelyek védelmére irányuló intézkedéseknek elsősorban megelőző, szükség esetén mentő jellegűeknek kell lenniük a Kötv. 10. §-a alapján.

Általános védelem (Kötv. 11. §): a régészeti lelőhelyek e törvény erejénél fogva általános védelem alatt állnak.

A nyilvántartott régészeti lelőhelyek védetté nyilvánítása (Kötv. 12–16. §): az ország és annak régiói kiemelkedő történeti és kulturális jelentőségű régészeti lelőhelyeit jogszabályban kell védetté nyilvánítani (12. §). A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeken nem lehet olyan tevékenységet folytatni, amely a lelőhelynek akár részleges állapotromlását eredményezheti (13. § (1)). A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeket kiemelten vagy fokozottan védett régészeti lelőhely kategóriába kell sorolni (13. § (3)).

A Kötv. 19.§ (1) bekezdése alapján a földmunkával járó fejlesztésekkel, beruházásokkal, beleértve az ásványi vagyon kitermelését is a nyilvántartott régészeti lelőhelyeket jogszabályban meghatározott esetekben és módon el kell kerülni.

A kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 68/2018. (IV. 9.) kormányrendelet (a továbbiakban: Korm. r.) 21. § (3) bekezdése szerint a földmunkával járó beruházással el kell kerülni

a) a védetté nyilvánított régészeti lelőhelyet,

b) a nyilvántartott tájképi jelentőségű régészeti lelőhelyet és

c) az eredeti összefüggéseiben megmaradt, helyben és fizikai állapotromlás nélkül megőrzendő régészeti emléket.

Ez alól kizárólag az örökségvédelmi hatóság döntése alapján a belterületen tervezett földmunkával járó beruházások, illetve a természetvédelmi vagy örökségvédelmi célú beruházások képezhetnek kivételt (Korm. r. 88. § (6)).

A Kötv. 19. §-a alapján a régészeti örökség elemei eredeti helyzetükből csak régészeti feltárás keretében mozdíthatók el. A régészeti feltárások költségeit – a jogszabályban meghatározott kivételekkel – annak kell fedeznie, akinek érdekében az elvégzendő földmunka vagy a nyilvántartott régészeti lelőhely bolygatása szükségessé vált.

A régészeti feladatellátás hatósági ár alapján végezhető. A hatósági ár mértékét a Korm. r. 8. sz. melléklete határozza meg.

A Kötv. 82. §-a szerint örökségvédelmi bírsággal kell sújtani azt a természetes vagy jogi személyt és jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetet, aki

- jogszabályban engedélyhez kötött tevékenységet védelem alatt álló kulturális örökségi elemen engedély vagy tudomásulvétel nélkül vagy attól eltérő módon végzi,
- a védelem alatt álló kulturális örökség elemeit jogellenesen megsemmisíti vagy megrongálja, valamint
- a védett kulturális örökségi elemet kötelezettségének elmulasztásával veszélyezteti,
- régészeti feltárást feltárási jogosultság nélkül végez,
- nyilvántartott régészeti lelőhelyen a hatóság engedélye vagy nyilatkozata nélkül beruházást valósít meg.

Bírsággal sújtható az, aki a jogszabály által előírt bejelentési kötelezettségének nem tesz eleget.

A bírságot a hatóság szabja ki. A bírság mértéke nyilvántartott régészeti lelőhely esetén az örökségvédelmi bírságról szóló 191/2001. (X. 18.) kormányrendelet alapján 10 ezertől 250 millió forintig terjedhet.

1. Örökségvédelmi vizsgálat

1.1. A település történeti leírása (a történeti település- és tájszerkezet alakulása, a történeti településmag)

Sárszentlőrinc község a Sárvíz-völgy nevű kistáj területén fekszik. A Sárvíz-völgy teraszos folyóvölgy, három magassági szintre osztható: az átlagosan 1 kilométer szélességű árterek 100–105 méter tengerszint feletti magasságon helyezkednek el, erre 2–4 relatív magasságú, magasártéri szintek települtek, ezeket az ártér fölött 6–12 méterre a folyó második teraszai követik.

A település külterületének nagysága 46,69 km². Természetes határa főként keleten van, ahol a Sárvíz mai (kb. 2 km), illetve egykori kanyargós medre (kb. 2 km), majd a Sió-csatorna (kb. 1,3 km), illetve ismét a régi Sió-medrek (kb. 6 km) jelentik a határt Nagydorog és Kajdacs, a határ délkeleti részén pedig a Holt-Sió Kölesd felé. További természetes határt képez a Báni-patak több mint 2,5 km hosszan, illetve a Donát-patak egy igen rövid szakaszon Nagyszékely felé.

Sárszentlőrinc vízhalozatának legjelentősebb vízfolyásai az említett, ma már szabályozott mederben folyó Sárvíz, amely mintegy 3,7 km hosszan érinti a határ keleti részét, valamint a Sió, amely észak–déli irányban csaknem 11 km hosszan szeli ketté a sárszentlőrinci határt. A Sióba a falu belterületétől délre torkollik az északnyugat felől folyó, a sárszentlőrinci határt több mint 4 km hosszan érintő Kisszékelyi-árok, Uzdától délre pedig a délnyugat felől érkező, a falu határát kb. 7,5 km hosszan érintő Donát-patak. Utóbbi veszi fel három, északnyugatról érkező patak vizét: a határt kb. 300 méter hosszan érintő Nagyszékelyi-árokét, a már említett Báni-patakét, valamint Alsópépuszta alatt a határt kb. 2 km hosszan kettészelő Péli-vízét.

A településhatár területén meghatározó arányban található szántóföldek, összefüggő erdőterület csak a határ délnyugati részén, a Szekszárd–simontornyai út nyugati oldalán, a Donát-patak folyásától délre, valamint Alsópépusztától északra található, kisebb erdőterületek vannak továbbá a Sió és Sárvíz mentén.

Sárszentlőrinc neve a középkorban Szentlőrinc volt, nevét temploma védőszentjéről, Szent Lőrincről kapta. A települést mindössze két középkori oklevél említi, először csak 1497-ben, a Györkönyi Pyber család birtokaként. 1546 és 1590 között a török összeírásokban 18–29 családfőt írtak össze.

A középkori Sárszentlőrinc falu helye nem ismert. Mivel a mai belterületen eddig nem kerültek elő középkori falu maradványai, ezért feltételezhető, hogy a belterülettel szemben, tőle keletre fekvő Pap-szigeten azonosított késő középkori-kora újkori település jelezheti a középkori falu helyét.

1.2. A település régészeti örökségének felmérése újonnan beépítésre szánt területnek kijelölt terület esetén terepbejárással

Sárszentlőrinc közigazgatási területéről jelenleg 36, lokalizált régészeti lelőhelyről van tudomásunk. Ez a szám a településhatár nagysága, valamint a természetföldrajzi adottságok – a sok vízfolyás – ismeretében átlagosnak mondható. A jövőbeli esetleges intenzívebb kutatások bizonyára még több lelőhelyet eredményezhetnek a falu határában, elsősorban a nem vagy kevésbé kutatott vizek mentén.

Az eddig azonosított lelőhelyek különböző jellegű kutatások eredményeképpen váltak ismertté.

Ásatás kétszer leletmentő, kétszer pedig szondázó, lelőhelyisztázó jelleggel folyt a település határában:

- 1958–1959-ben Mészáros Gyula két idényben végzett leletmentő ásatást Uzdon, ahol a TSz területén silóépítéskor több sírt pusztítottak el; a feltárt 28 sír közül egy valószínűleg őskori, a többi avar kori és kora Árpád-kori volt;
- 1984-ben Gaál Attila és Szabó Géza Alsópélpusztá közelében egy kiszántott kő sírládafedél helyén végzett ásatást, amelynek során feltárták a sírláda alját és a 2. század első felére keltezhető, hamvasztásos rítusú temetkezés maradványait;
- 1997-ben Miklós Zsuzsa szondázó ásatással tisztázta Birkajárás/Homokos erődítésének korát és szerkezetét;
- 2001-ben és 2002-ben Vizi Márta és Ódor János Gábor megelőző feltárást végzett Siópart mederrendezés miatt veszélyeztetett lelőhelyén, ahol kb. félhektáros területen 139 neolit (Lengyel-kultúra), középső bronzkori (mészbetétes), római kori és középkori telepobjektumot bontottak ki.

Helyszíni szemle (illetve ehhez kapcsolódó leletmentés), régészeti megfigyelés, régészeti szakfelügyelet több alkalommal történt:

- 1960-ban Mészáros Gyula az uzdi Sósdombon homokhordás során megbolygatott, feltehetően avar kori sírok miatt végzett helyszínelést;
- 1995-ben Sárszentlőrinc belterületének északkeleti részén, az Árpád telep 6. szám alatt telefonvezeték ásásakor állatsontokat találtak, a helyszínelést végző Vizi Márta az árokából bronzkori kerámiát gyűjtött;
- 1999-ben a község belterületén, a Petőfi utca 30. szám alatti ház kertjében ásás során embercsontokat találtak, a helyszínelést Ódor János Gábor végezte, aki egy erősen bolygatott csontvázas sírt tárt fel;
- 2001-ben Vizi Márta, Ódor János és Miklós Zsuzsa lakossági bejelentés nyomán helyszíni szemlét tartott Siópart lelőhelyen, ahol a Sió partján fakitermelés során régészeti leletek kerültek elő;
- 2003-ban Ódor János Gábor és Csiszér Antal helyszíni szemlét végzett Donát patak mente lelőhelyen, ahol halastó kialakításakor őskori és római kori telepet bolygattak meg;
- 2004-ben Ódor János Gábor Donát-patak lelőhely halastó kialakításával megbolygatott római kori telepénél végzett helyszíni szemlét;
- 2008-ban a Petőfi utca 30. szám alatti ház teraszának építésekor csontvázakat bolygattak meg; a leletmentést Czövek Attila végezte, aki feltárt egy csontvázat, amely a mellékletek szerint kora Árpád-kori volt;
- 2016-ban Szabad-dűlő lelőhelyen bejelentés nélkül árkot ástak; a helyszínelést K. Németh András végezte, aki őskori, kelta és Árpád-kori leleteket azonosított.

Terepbejárások több alkalommal is érintették a sárszentlőrinci határt:

- Tolna megye múzeumalapító régésze, Wosinsky Mór monográfiájában több lelőhelyet is említ Sárszentlőrinc határából, ahonnan leletekhez jutott, de leírása alapján úgy tűnik, hogy ő maga nem végzett terepbejárásokat a falu határában;
- 1969-ben Csorba Csaba járta be szakdolgozatához a Sió és Sárvíz mentét, amelyek során Sárszentlőrinc határában három új lelőhelyet (6., 7., 8. lelőhely) azonosított (valamint több további, a hiányos leírások miatt nem ma már azonosítható lelőhelyet is bejárt);
- Miklós Zsuzsa a Tolna megye várkutató program keretében 1993-ban azonosította Birkajárás/Homokos várát, 1995-ben felmérte, 2001–2002-ben pedig légi fotózta is; 2001-ben légi fotózta Ellető lelőhely őskori erődítését, amelyet 2002-ben be is járt; 2000 és 2002 között légi fotózta Tóth-tanya földvárnyánus lelőhelyét; 2001–2004 között évente légi fotót készített Csetény lelőhely dombjáról, ahol 2002–2003-ban terepbejárást is végzett; 2003-ban légi fotózta Maros lelőhely földvárnyánus (később negatívnak bizonyult) dombját;

- 2002-ben és 2003-ban Ódor János Gábor – többnyire Csiszér Antal régésztechnikussal – 12 lelőhelyen végzett terepbejárást Sárszentlőrinc határában, kiemelt tekintettel a 2001–2002-ben feltárt Sió-part lelőhely környékének lelőhelyeire (10., 11., 16–18., 21., 22., 24–28. lelőhely);
- 2005-ben K. Németh András és Ódor János Gábor a középkori Tolna megye templomainak kutatása keretében újra azonosította Uzd, Pusztatemplom elpusztult templomát; 2007-ben K. Németh András Eklézsia-kert lelőhelyen 15–17. századi telepet azonosított, kevés téglatörmelékekkel, Pap-sziget lelőhelyen pedig kiszántott középkori falat dokumentált;
- 2016-ban K. Németh András, Ódor János Gábor és K. Tóth Gábor Szabad-dűlő lelőhelyét azonosította;
- 2017-ben Szegedi Kristóf István előzetes régészeti dokumentáció készítése során a Sió-csatorna jobb oldalán hat új lelőhelyet azonosított (3., 29–33. lelőhely), valamint bejárt egy már korábbról ismert lelőhelyet (17. lelőhely).

A település határának kiterjedéséhez és a megtelepedésre alkalmas területek nagyságához viszonyítva az ismert régészeti lelőhelyek száma átlagosnak mondható, így az egyes korszakokra vonatkozóan néhány következtetést le lehet vonni.

Az *őskori* lelőhelyek száma a legnagyobb, de ez a régészeti korszak egyben a leghosszabb is. Két, tágabban az őskorra keltezett telep, egy erődítés és egy szórványtelep pontosabb korszak-besorolása nem történt meg. Általánosan a *neolitikumra* kelteztek két telepet és egy temetőt, míg a középső neolitikum vonaldíszes kultúrához és a késő neolitikum Lengyel-kultúrához egyaránt egy-egy telep köthető. *Réz kori* telepéből kettőt ismerünk. A *bronzkor* mindhárom korszakából kimutatásra kerültek telepek. A kora bronzkorból két telepet ismerünk, közülük az egyik a Kisapostag-kultúrához köthető. A középső bronzkorból a mészbetétes edények népe kultúrájának három telepe és egy temetője került elő, a késő bronzkorból pedig pontosabb kultúra-besorolás nélkül négy telep lett azonosítva. Általánosan a bronzkorra keltezve további hét telepet és egy szórványtelepet ismerünk. A *vaskorra* keltezhető egy telep, egy másik pedig a kora vaskori (Hallstatt-kultúra) hagyatéka. A késő vaskori kelták két telepet és egy temetőt hagytak maguk után.

A *római korból* eddig 12 telep került elő. Érdekes, hogy római kori temetkezést ugyanakkor csak egyet ismerünk; igaz, az alsópépusztai kőládasírba helyezett hamvasztásos temetkezés környékünkön ritka típusnak számít.

A *népvándorláskorra* keltezve két telepről és egy bizonytalan korú (talán avar) temetőről van tudomásunk. Az avarokhoz egy avar kori, illetve egy késő avar kori temető köthető biztosan. Hagyományosan a népvándorláskorhoz számítjuk a kora Árpád-kor hagyatékát, két ún. soros temetőt, valamint egy telepet.

A *középkorra* keltezhető egy telep, egy földvár, egy kiszántott falszakasz, valamint két falu temploma, illetve templom körüli temetője (Csetény; Uzd, Pusztatemplom). A középkoron belül öt-öt telep csak az Árpád-korban, illetve csak a késő középkorban létezett. A legkésőbbi régészeti korok emléke három, a kora újkorra keltezhető telep, valamint két temető (az egyik a nyilvántartásban késő középkori, a másik pedig késő középkori-kora újkori temetőként szerepel, de mindkettőről feltételezhető, hogy a balkáni eredetű, hódoltság kori rácokhoz köthető).

Az *ismeretlen korú*, egyelőre nem keltezhető lelőhelyeket egy földvár és egy halom képviseli.

Ugyanitt jelzem, hogy a múzeumi nyilvántartásokban és szakirodalomban több további olyan régészeti lelőhelyre is található utalás, amelyek pontos elhelyezkedése, kiterjedése az adatok hiányossága miatt jelenleg nem ismert (olykor a dűlő neve sem). Ezeket – mivel azonosításuk a későbbiekben esetleg terepen elvégezhető lesz – itt sorolom fel (ábécésrendben).

- *Alsórácegresi földek* (lelőhely-azonosító: 63370; Sárszentlőrinc 11 [azonosítatlan]): Wosinsky Mór leírása szerint az egykori rácegresi határ déli részén, a Sió partjához közel, a csetényi sánc mellett őskori lakásokat szántottak ki, ugyanitt került elő egy késő bronzkori bronzdepólelet az 1890-es években.
- *Sárszentlőrinc II. / Csorba Csaba 27. lelőhely* (lelőhely-azonosító: 23694; Sárszentlőrinc 6 [azonosítatlan]): Csorba Csaba 1969-ben „A falutól északra, a Sió-partnál, nyelvszerűen kiugró dombhoz északnyugatról csatlakozó lankás dombháton – amely a Sió felé meredek – 50×100 méteres területen” őskori és római kori leleteket gyűjtött.
- *Sárszentlőrinc III. / Csorba Csaba 24. lelőhely* (lelőhely-azonosító: 23711; Sárszentlőrinc 7 [azonosítatlan]): Csorba Csaba 1969-ben a saját 23. számú, Árpád-kori lelőhelyétől északra, a Sió partján fekvő, észak–déli irányú lankás dombháton kb. 100×200 méteres területen középső bronzkori (mészbetétes) leleteket gyűjtött.
- *Sárszentlőrinc IV. / Csorba Csaba 25. lelőhely* (lelőhely-azonosító: 23712; Sárszentlőrinc 8 [azonosítatlan]): Csorba Csaba 1969-ben a saját 24. számú, középső bronzkori lelőhelyétől északra, a dombhát folytatásában kb. 40×60 méteres területen középső bronzkori (mészbetétes) leleteket gyűjtött.
- *Sárszentlőrinc V. / Csorba Csaba 26. lelőhely* (lelőhely-azonosító: 23713; Sárszentlőrinc 9 [azonosítatlan]): Csorba Csaba 1969-ben „a falutól északra, nyelvszerűen kiugró dombon, a Siónál” kb. 100×150 méteres területen kérdőjelesen késő bronzkorinak meghatározott cserepeket gyűjtött.
- *Sárszentlőrinc VI. / Csorba Csaba 23. lelőhely* (lelőhely-azonosító: 23719; Sárszentlőrinc 5 [azonosítatlan]): Csorba Csaba 1969-ben ismeretlen helyen kelta és Árpád-kori leleteket gyűjtött (a lelőhelyről a dokumentációban nincs földrajzi helyzetmegjelölés).
- *Uzd*: Wosinsky Mór több, Uzdön előkerült kőeszközt, továbbá több, a Magyar Nemzeti Múzeumba jutott római kori féMLELETET és egy népvándorláskori (?) karikát említ monográfiájában.
- *Uzd III. / Csorba Csaba 31. lelőhely* (lelőhely-azonosító: 23714; Sárszentlőrinc 10 [azonosítatlan]): Csorba Csaba 1969-ben a saját 30. számú lelőhelyétől északra, „hosszan elnyúló dombháton, melyet az előzőtől kis hajlat választ el”, kb. 50×50 méteres területen kérdőjelesen késő bronzkorinak meghatározott cserepeket gyűjtött.
- *Uzd, Iharos, Rieger István szántóföldje* (lelőhely-azonosító: 23317; Sárszentlőrinc 2 [azonosítatlan]): Mészáros Gyula 1958-as feljegyzése szerint az Iharos nevű részen, Rieger István szántóföldjén szórvány római kori érme (Licinius) került elő.
- *Uzd, kanális*: a kanálisban egy kengyelt találtak, amely a Magyar Nemzeti Múzeumba került (ma már nincs meg).
- *Uzd, Koncsics János birkaakla*: Wosinsky Mór sok, itt előkerült apró mészbetétes edényt említ monográfiájában.
- *Uzd, szérűskert*: Wosinsky Mór több, itt előkerült bronzkori bronztárgyat említ monográfiájában, amelyek a Magyar Nemzeti Múzeumba kerültek.
- *Uzd, Tóth F. és Gy. kertje*: 1961-ben egy hullámvonalas díszítésű avar kori sárga edény került innen a szekszárdi múzeumba (talán azonos ezzel a lelőhellyel: Sárszentlőrinc–Uzd, Táncsics TSz, szérűskert lelőhely [Sárszentlőrinc 5; lelőhely-azonosító: 23318]).
- *Vásártérrel szemben* (lelőhely-azonosító: 23319; Sárszentlőrinc 3 [azonosítatlan]): Mészáros Gyula 1959-es feljegyzése szerint „a Sárszentlőrincről Uzdra vezető út jobb oldalán, az első dombvonulaton, a vásártérrel szemben (...) vörös agyaggal kitöltött kicsiny, fül nélküli, fekete bögrék kerültek elő. Csontváz nem volt.”

Jelenlegi ismereteink szerint összesen 36 azonosított régészeti lelőhely ismert a település bel- és külterületén.

A hatástanulmány készítéséhez felhasznált szakirodalom:

- *Archäologische Denkmäler der Awarenzeit in Mitteleuropa I–II*. Hrsg. Szentpéteri, József. Budapest 2002. (Varia Archaeologica Hungarica XIII/1–2.)
- Csánki Dezső: *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában III*. Budapest 1897.
- G. Vizi Márta: *Sárszentlőrinc-Árpád-telep*. Régészeti Füzetek Ser. I. No. 49 (1997) 23.
- G. Vizi Márta – Ódor János Gábor: *Sárszentlőrinc, Uzd, Sió-part*. Régészeti kutatások Magyarországon 2001 (2003) 212.
- K. Németh András: *A középkori Tolna megye templomai*. Szekszárd 2015.
- *Magyarország kistájainak katasztere I–II*. Szerk. Marosi Sándor – Somogyi Sándor. Budapest 1990.
- Mészáros Gyula: *Sárszentlőrinc-Uzd*. Régészeti Füzetek Ser. I. No. 11 (1959) 48.
- Mészáros Gyula: *Sárszentlőrinc-Uzd*. Régészeti Füzetek Ser. I. No. 13 (1960) 69.
- Miklós Zsuzsa: *Tolna megye várai*. Budapest 2007. (Varia Archaeologia Hungarica XXII.)
- Ódor János Gábor: *Honfoglalás és kora Árpád-kori soros temetők sírleleteinek katasztere Tolna megyében*. A Wosinsky Mór Múzeum Évkönyve XXI (1999) 151–173.
- Ódor János Gábor: *Sárszentlőrinc, Petőfi utca 30*. Régészeti kutatások Magyarországon 1999 (2002) 243.
- *Tolna megye földrajzi nevei*. Szerk. Végh József – Ördög Ferenc – Papp László. Budapest 1981.
- V. Péterfi Zsuzsanna: *Hamvasztásos sírláda Alsópél-pusztáról (Tolna megye)*. A Wosinsky Mór Múzeum Évkönyve XXI (1999) 117–131.
- Wosinsky Mór: *Tolna vármegye az őskortól a honfoglalásig I–II*. Budapest 1896.

A településhatár régészeti érdekű részének jelentős része mezőgazdasági művelés alá esik, ahol optimális növényborítottság mellett a régészeti érintettség könnyebben felderíthető, ennek megfelelően az ismert régészeti lelőhelyek jelentős része szántóföldre esik.

Sárszentlőrinc belterületén jelenleg mindössze két nyilvántartott lelőhely található részben vagy egészben, Uzd belterületén pedig további kettő. A beépítettségből fakadó rossz kutathatóság miatt a belterület bárhol előkerülhet új régészeti lelőhely.

A település közigazgatási határain belül külön jogszabályban *kiemelten vagy fokozottan védett* régészeti lelőhely nem található.

A Korm. r. 21. § (3) bekezdése alapján a védett régészeti lelőhelyeket a földmunkával járó beruházásokkal el kell kerülni. Ez utóbbi főszabály alól kivételt csak a Korm.r. 88. § (6) bekezdése szerinti esetek jelentenek, azaz ha belterületi ingatlanon megvalósuló, valamint örökségvédelmi vagy természetvédelmi célú beruházásokról van szó, illetve ha már meglévő építmény vagy műtárgy karbantartására irányul a beruházás.

A Kötv. általános elvei alapján ex lege védett minden, jelenleg nyilvántartott régészeti lelőhely (36 db); a további ismert, de még nem nyilvántartott régészeti lelőhelyek esetében a bejelentést követően a központi közhiteles örökségvédelmi nyilvántartásba való bejegyzéssel, egyedi hatósági döntés nélkül, az általános védettséget az újonnan előkerült régészeti lelőhelyek is megkapják.

Jelenleg az alábbi korú és jellegű lelőhelyekről van ismeretünk:

- őskori telep (2 db)
- őskori erődítés
- őskori szórványlelet

- középső neolit (dunántúli vonaldíszes kerámia) telep
- késő neolit (Lengyel-kultúra) telep
- neolit telep (2 db)
- neolit temető
- rézkori telep (2 db)
- kora bronzkori (Kisapostag-kultúra) telep
- kora bronzkori telep
- középső bronzkori (mészbetétes edények népe) telep (3 db)
- középső bronzkori (mészbetétes edények népe) temető
- késő bronzkori telep (4 db)
- bronzkori telep (7 db)
- bronzkori szórványlelet
- kora vaskori (Hallstatt-kultúra) telep
- vaskori telep
- kelta telep (2 db)
- kelta temető
- római kori telep (12 db)
- római kori sír
- népvándorláskori telep (2 db)
- népvándorláskori temető
- késő avar kori temető
- avar kori temető
- kora Árpád-kori telep
- kora Árpád-kori temető (2 db)
- középkori telep
- középkori templom (2 db)
- középkori fal
- középkori temető (2 db)
- középkori földvár (késő középkori erődített udvarház)
- Árpád-kori telep (5 db)
- Árpád-kori szórványlelet
- késő középkori telep (5 db)
- késő középkori temető
- késő középkori-kora újkori temető
- kora újkori telep (3 db)
- ismeretlen korú földvár

A régészeti lelőhelyek jellegéből adódóan a pontos lokalizáció, még inkább a pontos kiterjedés általában nem határozható meg pusztán a felszíni jelenségek alapján. Az adattári és szakirodalmi adatok, valamint az elvégzett helyszíni azonosítások alapján az azonosított lelőhelyekkel érintett területek a hozzájuk tartozó helyrajzi számokkal részletesen az 1. számú mellékletben találhatóak.

Régészeti érdekű területek azok a területek, ahol a földrajzi adottságok és az adatgyűjtés során szerzett információk alapján egyéb lelőhelyek feltételezhetők. A régészeti lelőhelyek elhelyezkedését leginkább meghatározó vízfolyások között Sárszentlőrinc határában a Sió, a Sárvíz, a Donát-patak, a Kisszékelyi-árok, a Báni-árok, a Péli-víz és ezek mellékvizei említhetők (ld. 1.1. pont), amelyek melléke minden régészeti kor embere számára lehetőséget biztosított a megtelepedésre.

A felsorolt vízfolyások mentén – ahogy az összes, egykori (de ma már esetleg kiszáradt) vízfolyás, illetve forrás és tó mentén – bárhol várható további régészeti leletek vagy lelőhelyek előkerülése.

A jelenlegi területhasználat és területi állapot (mezőgazdasági művelés) a kulturális örökség régészeti elemeit nagymértékben érinti. Jelentősen károsodhatnak az intenzív talajművelésnek és erózióknak kitett területek, ami minden szántóföldi lelőhelyet hátrányosan érint.

A régészeti lelőhelyeket az építkezések és a talajművelés súlyosan károsította és továbbra is veszélyezteti. Az ismert lelőhelyek esetében ez már eddig is nagyfokú pusztítást eredményezett. Amennyiben a mezőgazdasági területeken fennmarad az intenzív talajforgatásos művelés (vagyis a szántás), akkor ez a pusztulás is folytatódik, hosszú távon pedig megsemmisülést eredményezhet.

1.3. A védett műemléki értékek települési értékléltára

Nem része a régészeti munkarésznek.

1.4. A helyi építészeti örökség települési értékléltára

Nem része a régészeti munkarésznek.

2. A rendezés során tervezett változások hatáselemzése

2.1. A települési értékléltárban szereplő elemek vonatkozásában releváns rövid és középtávon tervezett változások ismertetése

Nem tudunk ilyenről.

2.2. A 2.1. pontban szereplő változások hatásai

2.2.1. a régészeti örökségre

Nem releváns.

2.2.2. a történeti településre, település- és tájszerkezetre

Nem része a régészeti munkarésznek.

2.2.3. a települési értékléltárban szereplő műemléki értékekre

Nem része a régészeti munkarésznek.

3. Értékvédelmi terv

3.1. Az értékléltárban szerepeltetett értékek megőrzését biztosító szempontok és követelmények meghatározása

A mezőgazdasági tevékenység különösen veszélyezteti az eredeti összefüggéseiben megmaradt, helyben és fizikai állapotromlás nélkül megőrzendő régészeti emlékeket, amelyek közé elsősorban a kőből és/vagy téglából készült, római kori és középkori épületek földben rejtőző (többnyire az alapozáshoz tartozó) falmaradványai tartoznak. Ezen régészeti emlékek pusztulása a szántás mélységének növekedésével, illetve az erózió által okozott hatások miatt olykor igen látványos. A tervezett beruházások szempontjából korlátozó tényező lehet, hogy a 68/2018. (IV. 9.) Korm. r. értelmében a földmunkával járó beruházással el kell kerülni az ilyen régészeti emlékeket (21. § (3) c)) is.

A Kötv 9. §-a alapján a régészeti lelőhelyeket – a fenntartható használat elvének figyelembevételével – csak olyan mértékben lehet igénybe venni, hogy azok állománya számottevően ne csökkenjen, illetve eredeti összefüggéseik jelentősen ne károsodjanak. A fenntartható használat a Kötv. 7. § 4. pontja szerint a védett kulturális örökség olyan módon

történő használata – ideértve a kármegelőző és kárcsökkentő tevékenységeket is –, amely nem haladja meg a szakmailag indokolt mértéket és nem vezet az örökség elemeinek állapotromlásához, így biztosított fennmaradásuk a jelen és jövő nemzedékek számára. A Kötv. 10. § (2) bekezdése kimondja, hogy a régészeti lelőhelyek védelmére irányuló intézkedéseknek elsősorban megelőző, szükség esetén mentő jellegűeknek kell lenniük.

A fenti irányelvekhez kapcsolódóan régészeti lelőhelyek kapcsán felmerülő kárenyhítési lehetőségek az alábbiak.

I. Megelőző jellegű intézkedések

1. A nyilvántartott régészeti lelőhelyeket lehetőség szerint el kell kerülni a földmunkával járó fejlesztésekkel, beruházásokkal, ezért a beruházásokat megelőzően már a terület kiválasztás szintjén érdemes tájékozódni a célterület régészeti érintettségéről, és amennyiben ez lehetséges, elkerülni a régészeti lelőhelyet a tervezett beruházással. A Kötv. 19. § (1) bekezdése alapján a nyilvántartott régészeti lelőhelyeket jogszabályban meghatározott esetekben és módon kötelezően el kell kerülni. Ezek az esetek a Korm. r. 21. § (3) bekezdése alapján a védett régészeti lelőhelyek, a nyilvántartott tájképi jelentőségű régészeti lelőhelyek és az eredeti összefüggéseiben megmaradt, helyben és fizikai állapotromlás nélkül megőrzendő régészeti emlékek. Ez utóbbi főszabály alól az örökségvédelmi hatóság csak belterületi ingatlanok, valamint örökségvédelmi vagy természetvédelmi célú beruházások esetén, illetve akkor térhet el, ha a földmunkával járó tevékenység már meglévő építmény vagy műtárgy karbantartására irányul.

2. Régészeti érdekű területeken tervezett beruházás esetén megelőző régészeti kutatás vagy örökségvédelmi hatástanulmány készítése javasolható. *Régészeti érdekű terület* a Kötv. 7. § 29. pontja alapján valamennyi terület, természetes vagy mesterséges üreg és a vízmedrek azon része, amelyen, illetve amelyben régészeti lelőhely előkerülése várható vagy feltételezhető. Örökségvédelmi hatástanulmány készíttetését az örökségvédelmi hatóság is előírhatja a Korm. r. 87. § (4) bekezdése szerinti engedélyezési eljárásokban.

3. Amennyiben a tervezett tevékenység a Kötv. szerint nagyberuházásnak minősül, az örökségvédelmi jogszabály külön szabályait kell alkalmazni az engedélyezés és a megvalósítás folyamán. A nagyberuházásokhoz kapcsolódó engedélyezési eljárásokban a tervezett tevékenység örökségvédelmi hatásainak felmérésére Előzetes régészeti dokumentáció (ERD) készítését írja elő a Kötv. Az ERD-t a jogszabályban meghatározott örökségvédelmi szerv készíti el, ezt az első olyan hatósági engedélyezési eljárásban be kell nyújtani, amely földmunkák végzésére jogosít. Az ERD részét képező feltárási projektterv figyelembe vételével kerül sor a konkrét régészeti feladatellátás meghatározására, amelyet – amennyiben engedélyköteles tevékenységről van szó – az örökségvédelmi hatóság végez.

II. Mentő jellegű intézkedések

1. A védett régészeti lelőhelyek esetében örökségvédelmi engedélyt kell kérni a Korm. r. 53. §-a értelmében az örökségvédelmi hatóságtól – a más hatóság (örökségvédelmi szakhatóság hozzájárulásával vagy szakkérdés vizsgálata alapján kiadott) engedélyéhez nem kötött – minden 30 cm mélységet meghaladó földmunkához, tereprendezéshez, valamint depó, feltöltés, töltés létesítéséhez. Ebben az esetben – a Korm. r. 88. §-a szerinti kivételek fennállása esetén – a szükséges megelőző régészeti feltárást követően, illetve azzal párhuzamosan végezhető az engedélyezett tevékenység.

2. Nyilvántartott régészeti lelőhelyek esetében a szakhatóságként vagy szakkérdés vizsgálatában közreműködő örökségvédelmi hatóság a földmunkával járó beruházás kapcsán meghatározza a szükséges megelőző régészeti feltárási módját.

3. Régészeti lelet, jelenség vagy emlék váratlan előkerülése esetén azt a jogszabályban meghatározott módon be kell jelenteni, a tevékenységet szüneteltetni majd ezt követően az illetékes, feltárássra jogosult intézmény elvégzi a mentő feltárást.

A kárenyhítés lehetőségeinek figyelembevétele a beruházások szempontjából mindenképpen fontos, hiszen a régészeti feltárások költségeit annak kell fedeznie, akinek érdekében az elvégzendő földmunka vagy a nyilvántartott régészeti lelőhely bolygatása szükségessé vált, így régészeti érintettség esetén a régészeti munkák költségével és időigényével is számolnia kell a beruházónak. A beruházások kapcsán célszerű lehet az előzetes egyeztetés az örökségvédelmi hatósággal.

A Sárszentlőrinc község területére eső nyilvántartott lelőhelyek száma 36, ezek közül belterületen négy lelőhely található (1., 4., 32., 34. lelőhely). A belterületi vagy egyéb beépített területrészekben azok az építési munkálatok, amelyek talajbolygatással járnak (pl. ház-, pince- vagy kerítésalap ásása, közművek vezetése, tereprendezés, oszlopállítás, fásítás, árokásás, útépítés, stb.), veszélyeztető forrásnak minősülnek, az ilyen jellegű beavatkozás engedélyezése során az örökségvédelmi hatóság is részt vesz az eljárásban a hatályos jogszabályok alapján. A fentiek mellett bármilyen újabb beruházás (pl. alagsóvezetés, melioráció, talajlazítás, csatornaásás, homok-, agyag- vagy földbányászás, magas- vagy mélyépítés, útépítés, stb.), essen az bel- vagy külterületre, jelentős károkat okozhat a régészeti lelőhelyekben, ezért a fenti tevékenységek esetében az örökségvédelmi hatóság az engedélyezés során érvényesíti az örökségvédelmi érdekeket és előírja a szükséges örökségvédelmi hatáscsökkentő eljárást a beruházó számára, amely a gyakorlatban a megelőző régészeti feltárás valamely formáját jelenti. Az örökségvédelmi hatóság szakhatóságként, vagy örökségvédelmi szakkérdés vizsgálata során eljárva mérlegeli a tervezett beruházás és az általa a régészeti örökségben keletkező visszafordíthatatlan folyamatok arányát, viszonyát, majd a jogszabályokkal összhangban, ezek alapján kikötésekkel hozzájárul a tevékenység végzéséhez vagy – jogszabályi feltételek fennállása esetén – megtiltja azt.

A sárszentlőrinci lelőhelyek túlnyomó része jelenleg teljes területével vagy részben általános mezőgazdasági területen, szántó művelési ág alatt található, szám szerint 28 lelőhely (3., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12., 14., 15., 16., 17., 18., 20., 21., 22., 23., 24., 25., 26, 27., 28., 29. 30., 31., 34., 35. lelőhely). A lelőhelyek az intenzív talajművelés miatt lassan, de biztosan pusztulnak. A szántás – különösen a mélyszántás – az erózióval kiegészülve folyamatos állagromlást okoz az érintett lelőhelyekben, tartós, több évtizedes ilyen jellegű használat során pedig a teljes megsemmisüléssel fenyeget. Ezekben a területeken a szántóként való használatot, mint az eddigi használati módot, az esetek többségében korlátozni ugyan nem szükséges, de javasolt a művelési ág megváltoztatása úgy, hogy az a lelőhelyek tartós és további romlással nem járó fennmaradását garantálja. Javasolt a gyeperővel művelési ág és ennek megfelelően a füvesítés után kaszálóként vagy legelőként való hasznosítás bevezetésének megfontolása.

A gyep, rét, legelő művelési módok a régészeti lelőhelyek állapotának háborítatlan megőrzése szempontjából kifejezetten kedvezőek. Ilyen területen jelenleg csak négy lelőhely részlete található (5., 13., 23., 31. lelőhely). Javasolt törekedni e felületek lehetséges kiterjesztésére a régészeti lelőhelyeken és környezetükben.

Kert kialakítása, szőlő, gyümölcsös, más ültetvény vagy erdő telepítése jelentős mértékben veszélyezteti a régészeti lelőhelyeket, ugyanis a szőlő- és kertműveléshez, ültetvénytelepítéshez, illetve az erdőgazdálkodáshoz általában kapcsolódó műveletek (pl. tuskózás, rigólirozás) a lelőhelyek vagy lelőhelyrészek megsemmisülésével járhatnak. E tevékenységeket ezért a régészeti lelőhelyek területén kerülni kell. Az örökségvédelmi hatóság örökségvédelmi hatástanulmány készíttetését írhatja elő a bányászati (kutatási műszaki üzemi terv jóváhagyása, bányatelek megállapítása és módosítása, védőpillér

kijelölése, módosítása, meggyengítése és lefejtése) hasznosítás, előzetes környezeti hatásvizsgálat vagy környezeti hatásvizsgálat-köteles tevékenység, vagy újrahasznosításra, más célú hasznosításra vagy telekalakításra irányuló földhivatali eljárás esetén.

Erdővel fedett területen jelenleg hét lelőhelyet ismerünk (2., 7., 10., 14., 18., 19., 36. lelőhely), többségüknek csak egy kisebb része húzódik rá az erdők területére. Itt az erdőműveléshez szükséges földmunkák végzése során legalább a régészeti felügyeletet biztosítani kell.

Külön említésre méltó két olyan lelőhely, amelyek területén részben halastó létesült (13., 23. lelőhely). Ezeket a lelőhelyet a halastavak kialakításakor már jelentős bolygatás érte, és a víz mozgásából fakadó erózió, valamint az esetleges mederkotrási és mederkarbantartási munkák tovább károsíthatják a lelőhelyeket.

Régészeti érdekű terület a település közigazgatási területére eső valamennyi vízfolyás vagy állóvíz partszakasza, még ha ezekben ma már nem is található víz, illetve az egykori források környéke is. A jelen művelési ágaktól eltérni ezeken a területeken nem kell, jelenségek vagy leletek észlelése esetén azonban a jogszabályok által előírt tennivalókon túl értesíteni kell a helyi jegyző útján a területileg illetékes örökségvédelmi hatóságot és megyei hatókörű városi múzeumot is, hogy a lelőhely bekerülhessen a közhiteles örökségvédelmi nyilvántartásba. Amennyiben ezeken a területeken belül azonosítani sikerül a konkrét lelőhelyeket, azokra a továbbiakban a nyilvántartott régészeti lelőhelyekre vonatkozó szabályok és korlátozások vonatkoznak. Újabb, jelentős földmunkával járó beruházás vagy változtatás ezért egyik ilyen területen sem javasolt. Amennyiben mégis beépítésre kerül régészeti érdekűként számon tartott terület, fel kell készülni régészeti lelőhely előkerülésére, ami az ott folyó munkálatokat akadályozhatja, lelassíthatja.

Egy-egy nagyobb területet érintő beruházás esetén – így esetleg útépités, zöldmezős beruházás nyomvonalának, helyének végleges meghatározását megelőzően – célszerű külön örökségvédelmi hatástanulmány készíttetése. A hatástanulmány készítése során alkalmazott, nem roncsoló módszerek (légi fotó, terepbejárás, geofizikai felmérés) és szondázó kutatások segítségével a lelőhely kiterjedése és jellege viszonylag jól meghatározható. A terv véglegesítését megelőzően, saját megrendelésre készített örökségvédelmi hatástanulmány révén elkerülhető, hogy az engedélyeztetési fázisban az örökségvédelmi hatóság a kérelmet elutasítsa vagy a tervek módosítását írja elő. Egy-egy konkrét beruházás tervezési fázisában ezért mindenképpen érdemes egyeztetni az illetékes örökségvédelmi hatósággal.

Amennyiben a lelőhelyeken és régészeti érdekű területeken kívül kerülne elő lelet vagy jelenség, akkor a fentiekben részletesen leírt jogszabályok szerint kell eljárni.

Régészeti szempontból alapvetően fontos, hogy minden egyes nyilvántartott lelőhelyet érintő munkálat esetében biztosított legyen a régészeti felügyelet. Tekintettel azonban a törvényi szabályozásra, amely szerint a beruházások esetében a szükségessé váló régészeti feltárások költségét a beruházónak kell állnia, valamint a váratlanul előkerülő lelőhelyek kapcsán szükséges mentő feltárások által okozott időkiesésre egy-egy beruházás során, a nem kellően motivált felek miatt a gyakorlatban továbbra is számolni kell a régészeti jelenségek egy jelentős részének dokumentálatlan pusztulásával. Ennek elkerülése érdekében szükséges az előrelátó tervezés, valamint a fejlesztések során az örökségvédelmi többletköltségek tervezése.

3.2 Az önkormányzati feladatok meghatározása

A jelenlegi károsan ható folyamat (talaj bolygatása) a fokozatos állagromlást jelenti a lelőhelyek számára. E folyamat elméletileg visszafordítható vagy legalább is megállítható lenne, ha a területeken a talajművelést a fentebb felvázolt módon megváltoztatnák. Ehhez a helyi adminisztráció (Önkormányzat), a szakemberek (örökségvédelmi hatóság, Megyei Múzeum) és az érintett magánszemélyek vagy vállalkozások konstruktív együttműködése

szükséges. Ellenkező esetben a folyamat megfordíthatatlannak látszik és előbb-utóbb menthetetlenül a régészeti lelőhelyek teljes megsemmisüléséhez vezet.

4. Összefoglalás

A település bel- és külterületén máig összesen 36 régészeti lelőhely (terület) áll a Kötv. általános elvei alapján védelem alatt. Ezek között külön jogszabályban *kiemelten vagy fokozottan védett* régészeti lelőhely nem található.

Minden ismert és nyilvántartott lelőhely esetében már a jelenlegi humuszréteg bolygatása (eltávolítása) is sérti a régészeti örökség földben rejlő emlékeit. Amennyiben ezek területén elkerülhetetlen a földmunkával járó építési tevékenység, annak hatósági engedélyezési eljárásába a kulturális örökségvédelmi hatóságot be kell vonni. Ilyen esetben megelőző régészeti feltárássra kell számítani, amelynek költségeit a beruházónak kell viselnie.

A jelenleg hatályos jogszabályok szerint a település területén a régészeti feladatellátásra a kiemelt nagyberuházások kivételével a Wosinsky Mór Megyei Múzeum (7100 Szekszárd, Szent István tér 26.) jogosult.

Régészeti ügyekben szakhatóságként, illetve szakkérdés vizsgálatában jelenleg a Tolna Megyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztály, Örökségvédelmi Osztálya (7100 Szekszárd, Szent István tér 11–13., tel: 06 (74) 505-600, e-mail: epitesugy.szekszard@tolna.gov.hu) az illetékes.

Ez a hatástanulmány a készítés időpontjában rendelkezésre álló adatok alapján készült. A település területén időközben előkerülő lelőhelyekről a nyilvántartást vezető hatóság vezet közhiteles nyilvántartást. Javasolt minden tervezett beruházás előtt a lelőhellyel való érintettségről időben meggyőződni.

A HÉSZ-be javasolt szövegrész

„(1) Régészeti érintettség esetén a hatályos kulturális örökségvédelmi jogszabályok alapján kell eljárni.

(2) Minden olyan esetben, amikor régészeti lelet vagy annak tűnő tárgya, régészeti emlék vagy régészeti jelenség kerül elő, a területileg illetékes jegyzőt értesíteni kell, aki haladéktalanul tájékoztatja az örökségvédelmi hatóságot, a további intézkedésig a munkálatokat fel kell függeszteni, a terület őrzéséről a megtaláló köteles gondoskodni.

(3) A régészeti örökséget és a műemléki értéket érintő kérdésekben a központi közhiteles örökségvédelmi nyilvántartásban és a rendezési tervhez készített örökségvédelmi hatástanulmányban foglaltak együttesen irányadók.”

5. Nyilatkozat

A hatástanulmány készítőjeként kijelentem, hogy a hatástanulmány régészeti munkarésze az örökségvédelmi jogszabályok és a hatósági eljárások figyelembe vételével készült.

A hatástanulmány egy nyomtatott, aláírt példányát és egy digitális változatát a megrendelőnek átadtam.

A hatástanulmány készítőjeként kijelentem, hogy régész diplomával rendelkezem és a 68/2018. (IV. 9.) kormányrendelet 84. § (2) a) és a 439/2013. (XI. 20.) kormányrendelet 4. § (1) a) pontja alapján van jogosultságom a régészeti szakterületi munkarész elkészítésére.

Régész diploma száma: 947/2001. sz. (ELTE-BTK)

Régészeti szakértői nyilvántartási szám: 15-022.

Tamási, 2022. október 31.

dr. K. Németh András

7090 Tamási, Eötvös utca 10.
tel.: 30/405-1986

Melléletek:

1. melléklet:

Régészeti lelőhelyek Sárszentlőrinc közigazgatási területén (2022. október 31-i állapot)

2. melléklet:

Sárszentlőrinc község határának térképe az ismert régészeti lelőhelyekkel

Régészeti lelőhelyek Sárszentlőrinc közigazgatási területén

1. Sárszentlőrinc – Petőfi u. 30. / Doktorlakás / Temető u. (Sárszentlőrinc 1)

Lelőhely-azonosító: 23097

A lelőhely megjelölése: kora Árpád-kori temető, késő középkori telep

A lelőhely leírása: 1999-ben a község belterületén, a Petőfi utca 30. szám alatti ház (az ún. „doktorlakás”) kertjében ásás során embercsontokat találtak. A helyszínelést Ódor János Gábor végezte, aki egy erősen bolygatott csontvázas sírt tárt, amelyet a környékén gyűjtött késő középkori kerámiatöredékek alapján szintén késő középkorinak feltételezett. Feljegyezte, hogy a lakók közlése szerint az enyhén kiemelkedő dombon, főleg a Petőfi utcától nyugatra, a vele párhuzamos Temető utcában a korábbi években többször is találtak sírokat építkezések során. 2008-ban a Petőfi utca 30. szám alatti ház teraszának építésekor újabb csontvázakat bolygattak meg. A leletmentést Czövek Attila végezte, aki feltárt egy csontvázat, koponyája mellett 4 db S végű bronz és ezüst karikával. A mellékletek alapján a temető a 10–11. századra keltezhető.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: építkezés, közműfektetés, utépítés, mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 120/4, 300, 301, 305, 306, 307

2. Sárszentlőrinc – Birkajárás / Homokos (Sárszentlőrinc 3)

Lelőhely-azonosító: 23272

A lelőhely megjelölése: bronzkori telep, római kori telep, középkori földvár (késő középkori erődített udvarház), kora Árpád-kori telep, késő középkori temető

A lelőhely leírása: Sárszentlőrinc északi határának szélén, a Sió jobb partján, egy egykor az ártérbe benyúló félszigeten árokkal és sánccal övezett középkori erődítés található. A lelőhelyet Miklós Zsuzsa fedezte fel egy 1953-as légi fotón, majd 1993-ban terepen is azonosította, 1995-ben pedig elvégezte felmérését is. 2001–2002-ben légi fotózta is a várat. A lesarkított téglalap alakú, 55×95 méter kiterjedésű várat körülvevő belső árok 3–7 méter széles és 4–5 méter mély, a helyenként terasz alakú külső árok 3–5 méter széles, a belső sánc 1,5–2 méter magas, talpszélessége 5–6 méter. Miklós Zsuzsa 1997-ben szondázó ásatással tisztázta a vár korát és szerkezetét. A dombot az őskorban, a római korban és a kora Árpád-korban is lakták. Az erődítést – ami jellege alapján nem kisvár, hanem castellum lehetett – a 14–15. században létesíthették, pusztulása a 16. század első felére tehető. A paliszád háromsoros volt, a lakóterületen pedig cölöpszerkezetű, valamint téglá- és kőépület állhatott. Az erődítés pusztulása után, még a 16. század folyamán temetőt létesítettek a vár területén, amelyből kilenc sírt tártak fel (ezekből egyetlen horgaskapocs került elő).

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: erdőművelés, mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 073/13

3. Sárszentlőrinc – Kis-Sár-dűlő (Sárszentlőrinc 4)

Lelőhely-azonosító: 23273

A lelőhely megjelölése: bronzkori telep, római kori telep

A lelőhely leírása: 2017-ben Szegedi Kristóf István előzetes régészeti dokumentáció készítése során Sárszentlőrinctől északra, a Sió-csatorna jobb oldali magaspartján, egy északnyugat–délkeleti irányú kiemelkedésen bronzkori és római kori kerámia-töredékeket gyűjtött kb. 360 méter hosszúságban és 210 méter szélességben.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 07/3, 078/1, 081/11

4. Sárszentlőrinc – Uzd, Táncsics TSz, szérűskert (Sárszentlőrinc 5)

Lelőhely-azonosító: 23318

A lelőhely megjelölése: neolit temető, kora vaskori (Hallstatt-kultúra) telep, késő avar kori temető, kora Árpád-kori temető

A lelőhely leírása: Uzd belterületétől északra, az egykori TSz területén silók építésekor több sírt pusztítottak el. Mészáros Gyula 1958–1959-ben két idényben végzett leletmentő ásatása 200 m² területen 28 sír feltárását eredményezte. Egy melléklet nélküli, zsugorított sír valószínűleg őskori volt, a többi pedig 8. századi avar kori temetkezés. Az egyébként kirabolt avar sírok közül kiemelkedően nagy számban voltak önálló ló-, illetve lovas temetkezések. A sekélyebbre ásott sírokat S végű hajkarikák a kora Árpád-korra kelteznek.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: építkezés, közműfektetés, útépités

Hrsz.: 698/2, 698/3, 699, 700/1, 700/2, 701, 702, 703, 705, 706, 742/3, 742/4, 742/5, 743/2, 743/3, 743/5

5. Sárszentlőrinc – Uzd, Sósdomb (Sárszentlőrinc 6)

Lelőhely-azonosító: 23320

A lelőhely megjelölése: népvándorláskori temető

A lelőhely leírása: Az Uzd belterületének északi szélén emelkedő Sósdombon 1960-ban homokhordás során néhány sírt találtak. A helyszínelést végző Mészáros Gyula a sírok mellékletei közül egy edényt szállított a szekszárdi múzeumba, amely alapján a temető talán avar kori, és talán összefügg a szomszédos telken épített silóknál feltárt avar temetővel (Uzd, Táncsics TSz, szérűskert; Sárszentlőrinc 5; lelőhely-azonosító: 23318).

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: anyagkitermelés, mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 0177/2, 0177/25

6. Sárszentlőrinc – Uzd / Csorba Csaba 29. lelőhely (Sárszentlőrinc 7)

Lelőhely-azonosító: 23673

A lelőhely megjelölése: késő bronzkori telep, Árpád-kori telep

A lelőhely leírása: Csorba Csaba 1969-ben a Sárszentlőrinc-Uzd, Pusztatemplom/Csorba Csaba 28. lelőhellyel (Sárszentlőrinc 8; lelőhely-azonosító: 23672) szemben, attól kissé északra, az Uzd–Borjád úttól keletre, a Sió melletti dombháton kb. 200×100 méteres területen késő bronzkori és Árpád-kori cserepeket talált.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 0201/1

7. Sárszentlőrinc – Uzd, Pusztatemplom / Csorba Csaba 28. lelőhely (Sárszentlőrinc 8)

Lelőhely-azonosító: 23672

A lelőhely megjelölése: Árpád-kori telep, középkori templom, középkori temető

A lelőhely leírása: Az uzdi Pusztatemplomot, egy elpusztult középkori templom helyét a 19. század második felében kétszer is említik. Először a Pesty Frigyes 1865-ös helynévgyűjtésére, majd Wosinsky Mór 1891-es régészeti kérdőívére a helybeliek által küldött válaszokban szerepel, kiszántott köveiről és embercsontokról tesznek említést. Valószínűleg szintén erre a lelőhelyre vonatkozik egy 1949-es leírás, amely a Szekszárd–Simontornya út mellett fekvő,

kőtörmelékkel borított „*török templom*” említi. A Sárszentlőrinc-Uzdtól délre fekvő egykori Pusztatemplom-völgyet ma Iharosi-völgynek hívják, a Pusztatemplom-hegyen pedig a helyiek szerint régi település, templom és temető nyomai láthatók. Helyét 1969-ben Csorba Csaba állapította meg terepbejárással: „*Az ún. Pusztatemplom dűlőben, a Borjádra vezető országúttól nyugatra bevezető dűlőút mentén fekvő juhakoltól délre lévő dombháton a szántásban vöröses elszíneződések, kb. 150×300 méteres területen sok téglatörmelék és Árpád-kori cserepek. A téglák főleg a legkimagaslóbb részen, valószínűleg a templom maradványaira utalnak, itt hevernek tömegesen a kiszántott csontok is.*”. A Csorba Csaba leírásában szereplő helyet 2002-ben Ódor János Gábor és K. Németh András próbálta újra azonosítani, de az országúttal párhuzamos, keskeny erdősáv nyugati oldalán nem találtak régészeti leletet. Megismételt, 2005-ös terepbejárásukon az erdősávban, egy északnyugat–délkelet irányú, déli oldalán viszonylag meredeken végződő, délkelet felé enyhén lejtő dombnyúlványon néhány középkori téglatöredéket és egyetlen emberi csigolyatöredéket figyeltek meg. A szórványos építési anyag nyugat–keleti irányban kb. 20 méter hosszan húzódik. Az erdősáv északi végén, nyugat-keleti irányban húzódó dűlőútból pár éve állítólag embercsontok kerültek elő.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: erdőművelés, mezőgazdasági művelés (mélyszántás), útépités
Hrsz.: 0194/31, 0203, 0204/1, 0204/2, 0204/3, 0205

8. Sárszentlőrinc – Uzd II. / Csorba Csaba 30. lelőhely (Sárszentlőrinc 10)

Lelőhely-azonosító: 23705

A lelőhely megjelölése: neolitikus telep, rézkori telep, kora bronzkori (Kisapostag-kultúra) telep, középső bronzkori (mészbetétes edények népe) telep, kelta telep

A lelőhely leírása: Csorba Csaba 1969-ben a Sárszentlőrinc–Uzd, Pusztatemplom/Csorba Csaba 29. lelőhely (Sárszentlőrinc 8; lelőhely-azonosító: 23672) lelőhelytől északra fekvő domboldalon kb. 50×50 méteres területen neolitikus, rézkori, kora és középső bronzkori, valamint kelta telepre utaló leleteket (cserepek, csontok, téglá- és kődarabok) talált.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 0200/5

9. Sárszentlőrinc – Siópart / Zámbo-föld II. (Sárszentlőrinc 12)

Lelőhely-azonosító: 32052

A lelőhely megjelölése: késő neolitikus (Lengyel-kultúra) telep, középső bronzkori (mészbetétes edények népe) telep, középső bronzkori (mészbetétes edények népe) temető, késő bronzkori telep, római kori telep, Árpád-kori telep

A lelőhely leírása: 2001 augusztusában Vizi Márta és Ódor János lakossági bejelentés nyomán Miklós Zsuzsával Uzd határában helyszíni szemlét végzett, mert a Sió partján fakitermelés során régészeti leletek kerültek elő. A szemle során őskori és római kerámia-töredékeket találtak, valamint megtudták, hogy a fakitermelés mellett a Sió mederszabályozására is sor kerül, partszakaszok rézsűzésével együtt. A kb. félhektáros veszélyeztetett területen 2001 őszén és 2002 tavaszán Vizi Márta és Ódor János Gábor megelőző feltárást végzett. Összesen 139 telepobjektumot bontottak ki, amelyek kora a neolitikumra (Lengyel-kultúra), a középső bronzkorra (mészbetétes edények népe), a római korra, illetve a középkorra tehető. A lelőhely kiterjedését 2002-es, illetve 2003-as terepbejárásuk során Ódor János Gábor és Csiszér Antal határolta le, tengelye észak–déli, mérete 350×150 méter.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: mederrendezés, mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 0169, 0200/4, 0200/5

10. Sárszentlőrinc – Csetény / Csetény-domb (Sárszentlőrinc 13)

Lelőhely-azonosító: 32187

A leelőhely megjelölése: bronzkori szórványlelet, középkori templom, középkori temető, késő középkori telep

A leelőhely leírása: A Sió nyugati oldalán, az ártérbe mélyen benyúló, meredeken kiemelkedő félszigeten helyezkedik el Csetény dombja, ahol a középkori Csetény falu állt. A domb északi, keleti és déli meredek oldala füves, tetejét szántják. Csetény falu templomának romjait egy 1772-es kéziratot térkép, majd az 1780-as években az első katonai felmérés még feltüntette. Pesty Frigyes 1865-ös helynévgyűjtésében a Csetény nevű, kiemelkedő „halmot” rác falu helyeként említették; a leírás szerint: „*A templommal és több épületeiknek helyei még most is felismérhető, 's alítólag több pintze formájú gödrök és nagyobb szerű kiboltozott helyek fedeztettek itt már fel, 's ujra bétemetettek.*” A régi házhelyeket és a templom helyét említi Kiss István simontornyai helytörténész 1925-ben Kovách Aladár szekszárdi múzeumigazgatónak írt levele is. Wosinsky Mór feljegyzése szerint a leelőhelyen három római kori dárda került elő, amelyek a Magyar Nemzeti Múzeumba jutottak. A területet a helybeliek Sáncnak is nevezik. Miklós Zsuzsa a Tolna megyei várkutató program keretében 2001–2004 között évente légi fotót készített a dombról, 2002–2003-ban pedig terepbejárást végzett. Véleménye szerint a földnyelv Sió felé kimagasodó pereme miatt felmerülhet annak erődített volta, de ez egyelőre nem igazolható. Terepbejárása során a domb déli sávjában kevés őskori (bronzkori) kerámiát, a középkori házak helyén pedig az Árpád-kortól a 15–16. századig keltezhető cserepeket talált. A templomot a domb legmagasabb, a domb keleti peremén azonosította. A leelőhelyen 2002-ben Ódor János Gábor is végzett terepbejárást. 2008-ban K. Németh András is bejárta a templom helyét, a kelet felé lejtő peremén, ahol kevés téglatöredéket és néhány embercsontot talált.

A leelőhely besorolása: nyilvántartott

A leelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás), erózió, erdőművelés

Hrsz.: 073/4, 073/6, 078/1, 078/2, 079/1

11. Sárszentlőrinc – Ellető (Sárszentlőrinc 14)

Lelőhely-azonosító: 32199

A leelőhely megjelölése: őskori erődítés, neolitik telep, római kori telep

A leelőhely leírása: Miklós Zsuzsa 2001-ben légi fotózás során Uzdtól közvetlenül délre, a Donát-patak és a Sió között egy négyzet alakú, 300×250 méter nagyságú árkot figyelt meg. 2002-es terepbejárása során az erődítés (?) belső részén neolitik és római kori cserepeket talált. 2003-ban Ódor János Gábor kevés, jellegtelen őskori kerámiát gyűjtött a leelőhelyen.

A leelőhely besorolása: nyilvántartott

A leelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 0173/6, 0173/7, 0173/8, 0173/9, 742/6, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754/3

12. Sárszentlőrinc – Tóth-tanya (Sárszentlőrinc 15)

Lelőhely-azonosító: 32200

A leelőhely megjelölése: őskori szórványlelet, Árpád-kori szórványlelet

A leelőhely leírása: A Nagyszékelyi-árok és a Donát-patak összefolyásában található, dél felé összeszűkülő dombot Miklós Zsuzsa 2000 és 2002 között évente légi fotózta. Megfigyelése szerint a domb északi részét egy – a szintvonalakon részben ma is megfigyelhető – bevágás választhatta el a domboldal északi részétől, ami egykori földvár utal. 2002-ben terepbejárást végzett a leelőhelyen, ahol kevés őskori és Árpád-kori kerámiát talált.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 0179/22

13. Sárszentlőrinc – Donát-patak (Sárszentlőrinc 16)

Lelőhely-azonosító: 37582

A lelőhely megjelölése: római kori telep

A lelőhely leírása: Sárszentlőrinc határának délnyugati részén, a Donát-patak és az Alsópépusztára vezető út között, a Báni-patak torkolatával szemben 2003 tavaszán halastóépítéshez kapcsolódó földmunkát végeztek, a lankás domboldal aljában római kori telepet bolygattak meg kb. 150×100 méteres területen. A helyszíni szemlét 2004-ben Ódor János Gábor végezte.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: előntés, mederkotrás, mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 0188, 0226/3

14. Sárszentlőrinc – Eklézsia-kert (Sárszentlőrinc 20)

Lelőhely-azonosító: 58943

A lelőhely megjelölése: késő középkori telep, kora újkori telep

A lelőhely leírása: K. Németh András 2007-ben Sárszentlőrinc és Uzd között, a Sió egykori medrének nyugati felén húzódó 2–3 méter relatív magasságú, északnyugat–délkeleti irányú gerinc délkeleti részén, kb. 40 méter hosszan 15–17. századi kerámiaanyagot gyűjtött. A dombvonulat déli szélén magasodó önálló kiemelkedésen nagy területen szórványosan apró téglatöredékeket is megfigyelt.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás), erdőművelés

Hrsz.: 0157/6, 0157/8, 0158

15. Sárszentlőrinc – Pap-sziget (Sárszentlőrinc 21)

Lelőhely-azonosító: 58944

A lelőhely megjelölése: középkori fal, késő középkori telep, kora újkori telep

A lelőhely leírása: K. Németh András 2007-ben a falutól keletre, a mai Sió és a Holt-Sió között, közvetlenül a Holt-Sió nyugati felén, az ártérből kb. 2 méter magasan kiemelkedő dombon késő középkori-kora újkori cseréptöredékeket gyűjtött. A domb tetején, egy valószínűleg észak–déli irányú falszakasz kiszántott, sárga, meszes habarcsos tégláit is megfigyelte 1 méter hosszan.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 09/1, 09/2

16. Sárszentlőrinc – Sas-föld (Sárszentlőrinc 22)

Lelőhely-azonosító: 63376

A lelőhely megjelölése: kora bronzkori telep, középső bronzkori (mészbetétes edények népe) telep

A lelőhely leírása: A Borjád–Uzd úttól nyugatra, egy kisebb erdősávtól északra található lankásabb domboldalon 2002-ben és 2003-ban Ódor János Gábor és Csiszér Antal kb. 200×100 méter nagyságú területen nyugat–keleti tengelyű, korai és középső bronzkori (mészbetétes) települést azonosított. A lelőhely azonos lehet a Wosinsky Mór által a 19. század végén említett Sasos nevű dűlővel, ahol mészbetétes edény és bronzvéső került elő.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)
Hrsz.: 0194/10

17. Sárszentlőrinc – Tüszküsdomb (Sárszentlőrinc 23)

Lelőhely-azonosító: 63378

A lelőhely megjelölése: bronzkori telep, kelta temető, római kori telep, népvándorláskori telep
A lelőhely leírása: 2003-ban Ódor János Gábor a Donát-patak és a Sió találkozásától északra fekvő, 102 méter tszf. magasságú domb északi felén két, szürke, hamus foltból – amelyek akár településobjektumok, de hamvasztásos sírok maradványai is lehetnek – kelta cserepeket gyűjtött. Szegedi Kristóf 2017-es terepbejárásán a korábban ismertnél nagyobb területen talált kerámia-töredékeket, ami alapján a lelőhely kiterjedése északi és északkeleti irányba megnövekedett.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 0173/3, 0173/4, 0173/13, 0173/14, 0173/15, 0173/16, 0173/17, 0173/18, 0173/19, 0173/20, 0173/21, 0173/22, 0173/23

18. Sárszentlőrinc – Uzd, Szabó-föld, Pusztatemplom (Sárszentlőrinc 25)

Lelőhely-azonosító: 63386

A lelőhely megjelölése: középkori telep

A lelőhely leírása: Ódor János Gábor 2002-ben azonosította az uzdi Pusztatemplomhoz (Sárszentlőrinc–Uzd, Pusztatemplom/Csorba Csaba 28. lelőhely [Sárszentlőrinc 8; lelőhely-azonosító: 23672]) tartozó, az Árpád-kortól a hódoltságig lakott, elpusztult középkori falu kiterjedését, a Holt-Siótól északra, azzal nagyjából párhuzamosan, nyugat–keleti irányban, kb. 500 méter hosszan és 150 méter szélességben. A templom a falu délnyugati szélén helyezkedett el.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás), erdőművelés, útépités

Hrsz.: 0194/10, 0194/31, 0198, 0200/5, 0200/6, 0201/1, 0203, 0204/1, 0204/2, 0205

19. Sárszentlőrinc – Maros (Sárszentlőrinc 26)

Lelőhely-azonosító: 40391

A lelőhely megjelölése: ismeretlen korú földvár

A lelőhely leírása: Miklós Zsuzsa 2003-ban légi fotózta a Sárszentlőrinc határának déli szélén, az Uzd–Borjád úttól nyugatra emelkedő kisebb, kerek dombot, amelyről feltételezte, hogy valamikor megerősíthették. Ódor János Gábor 2002-ben járt itt, de a beerdősült dombon régészeti leletet nem talált.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: erdőművelés

Hrsz.: 0209/2, 3366

20. Sárszentlőrinc – Szabad-dűlő (Sárszentlőrinc 40)

Lelőhely-azonosító: 92501

A lelőhely megjelölése: őskori telep, kelta telep, Árpád-kori telep

A lelőhely leírása: K. Németh András, Ódor János Gábor és K. Tóth Gábor 2016-ban a Kis-Sár-dűlőtől délre húzódó, északnyugat–délkeleti irányú mellékvölgytől délre, a Sió menti dombvonulat keleti felén és csaknem lapos platóján főleg római és őskori, valamint Árpád-kori cserepeket gyűjtött. Ugyanebben az évben lakossági bejelentés érkezett, amely szerint Sárszentlőrinctől északra, a Szekszárd–Simontornya út keleti oldalán egy frissen átott árok kidobott földjében őskori kerámiatöredékek vannak. A helyszínelést K. Németh András

végezte, aki az út és a Sió között futó, kb. 500 méter hosszú árok kidobott földjében kilenc helyen talált régészeti leleteket, ezek közül öt helyen régészeti objektumokat is el tudott különíteni az árok falában Három korszak hagyatéka jelentkezett: jellegtelen őskori cserepek mellett egy császárkori kelta házat, valamint egy Árpád-kori gödörházat és egy hasonló korú vermet is azonosított.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 081/9, 081/10

21. Sárszentlőrinc – Uzd, Zámbo-föld I., Siópart (Sárszentlőrinc 27)

Lelőhely-azonosító: 87115

A lelőhely megjelölése: késő bronzkori telep

A lelőhely leírása: Vizi Márta és Ódor János Gábor 2001–2002. évi leletmentésének helyszínétől (Sárszentlőrinc–Siópart/Zámbo-föld II. [Sárszentlőrinc 12; lelőhely-azonosító: 32052]) északra, azzal átfedésben, a Sió jobb partján 2002-ben és 2003-ban Ódor János Gábor és Csiszér Antal terepbejárás során egy észak–déli irányú, kb. 350×200 méter nagyságú késő bronzkori (urnamezős vagy halomsíros) telepet azonosított.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás), mederrendezés

Hrsz.: 0169, 0200/4

22. Sárszentlőrinc – Uzd, Szabó-föld, Siópart (Sárszentlőrinc 28)

Lelőhely-azonosító: 87117

A lelőhely megjelölése: késő bronzkori telep

A lelőhely leírása: Vizi Márta és Ódor János Gábor 2001–2002. évi leletmentésének helyszínétől (Sárszentlőrinc–Siópart/Zámbo-föld II. [Sárszentlőrinc 12; lelőhely-azonosító: 32052]) északra, azzal átfedésben, a Sió jobb partján 2002-ben és 2003-ban Ódor János Gábor és Csiszér Antal terepbejárás során a Szekszárd–Simontornya út 21. kilométerkövétől keletre egy északkelet–délnyugat tengelyű, kb. 300×150 méter nagyságú késő bronzkori (urnamezős vagy halomsíros) települést azonosított.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás), mederrendezés

Hrsz.: 0169, 0200/5

23. Sárszentlőrinc – Donát patak mente (Sárszentlőrinc 29; Nagyszékely 7)

Lelőhely-azonosító: 63160

A lelőhely megjelölése: őskori telep, római kori telep

A lelőhely leírása: 2003-ban Ódor János Gábor és Csiszér Antal helyszíni szemlét végeztek az Alsópélre vezető úttól nyugatra, a dél–észak folyásirányú Donát-patak 2+765 – 3+925 km szelvényei között épülő halastó területén, ahol a tó kialakítása miatt korábban eltávolították a humuszt, ezzel megbolygatva a kultúrréteg felső részét. A területen 100–150 méter hosszan és 50 méter szélességben, elszórva 8–10 római kori és kevés őskori telepobjektumot figyeltek meg, amelyek az altalajba mélyültek. Az úttól kb. 5 méterre, a tó széléhez igazodva mélyebben kiszedték a földet, itt hiányoztak az objektumok, valószínűleg elpusztultak. A lelőhely nyugati része Nagyszékely határába esik.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: elöntés, mederkotrás, mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 0188, 0221/6, 0226/3, 0229

24. Sárszentlőrinc – Országút melletti-dűlő (Sárszentlőrinc 30)

Lelőhely-azonosító: 87323

A leelőhely megjelölése: késő középkori-kora újkori temető

A leelőhely leírása: 2002-ben és 2003-ban Ódor János Gábor és Csiszér Antal terepbejárás során a Borjád–Uzd közötti út 22. kilométerkövétől délkeletre emelkedő, 106 méter magas homokdomb tetején és nyugati lejtőjén kb. 150×100 méteres területen több szétszántott csontvázat figyelt meg. Az embercsontok mellett egyetlen vas pitykegomb került elő, ami alapján a temető feltehetően késő középkori-kora újkori.

A leelőhely besorolása: nyilvántartott

A leelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 0200/4

25. Sárszentlőrinc – Donát-torok (Sárszentlőrinc 31)

Lelőhely-azonosító: 87325

A leelőhely megjelölése: avar kori temető

A leelőhely leírása: 2002-ben és 2003-ban Ódor János Gábor és Csiszér Antal terepbejárás során a Sió jobb partján, a Donát-patak torkolatától délre található magasabb homokdomb platójának lekopott, déli részén és a Sió felé eső keleti lejtőjén 100×100 méteres területen legalább hat-nyolc szétszántott sírhoz tartozó embercsontot figyelt meg. A csontok mellől gyűjtött leletek (orsógomb, hullámvonalas díszű kerámia, öntött bronz övveretek) avar koriak, a 8. századra kelteznek a temetőt. A temető pontos kiterjedése ismeretlen.

A leelőhely besorolása: nyilvántartott

A leelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 0200/4

26. Sárszentlőrinc – Donát-torok (Sárszentlőrinc 32)

Lelőhely-azonosító: 87327

A leelőhely megjelölése: Árpád-kori telep

A leelőhely leírása: 2002-ben és 2003-ban Ódor János Gábor és Csiszér Antal terepbejárás során a Sió jobb partján, a Donát-patak torkolatától délre található magasabb homokdomb déli lejtőjén egy nyugat–kelet irányban húzódó, 220×90 méter területű Árpád-kori telepet azonosított. A kevés cserépbogrács- és fazéktöredék laza beépítésű telepre utal.

A leelőhely besorolása: nyilvántartott

A leelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 0200/4

27. Sárszentlőrinc – Uzd, Zámbo-föld (Sárszentlőrinc 33)

Lelőhely-azonosító: 87329

A leelőhely megjelölése: rézkori telep, középső neolitik (dunántúli vonaldíszes kerámia) telep

A leelőhely leírása: Vizi Márta és Ódor János Gábor 2001–2002. évi leletmentésének helyszínétől (Sárszentlőrinc–Siópart/Zámbo-föld II. [Sárszentlőrinc 12; leelőhely-azonosító: 32052]) északnyugatra, azzal átfedésben 2002-ben és 2003-ban Ódor János Gábor és Csiszér Antal terepbejárás során egy észak–déli tengelyű, 200×120 méter nagyságú, középső neolitik (dunántúli vonaldíszes kerámia) és késő rézkori (Pécel-kultúra) leelőhelyet azonosított.

A leelőhely besorolása: nyilvántartott

A leelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 0200/4

28. Sárszentlőrinc – Uzd, Szabó-föld (Sárszentlőrinc 34)

Lelőhely-azonosító: 87331

A leelőhely megjelölése: római kori telep

A lelőhely leírása: 2002-ben és 2003-ban Ódor János Gábor és Csiszér Antal terepbejárás során a sárszentlőrinci határ déli szélén, a Holt-Siótól északra, az élő Siótól pedig nyugatra található, 96–100 méter magasságú dombháton egy északnyugat–délkeleti tengelyű, 150×250 méter nagyságú késő római kori (3–4. századi) telepet azonosított. A lelőhely keleti szélét valószínűleg a Sió szabályozásával megsemmisíthették.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 0200/5

29. Sárszentlőrinc – Hosszú-dűlő (Sárszentlőrinc 35)

Lelőhely-azonosító: 94145

A lelőhely megjelölése: bronzkori telep, római kori telep

A lelőhely leírása: 2017-ben Szegedi Kristóf István előzetes régészeti dokumentáció készítése során Sárszentlőrinctől északra, a Hosszú-dűlő keleti oldalán, a dombvonulat keleti oldalán, azzal párhuzamosan kb. 330×110 méteres területen bronzkori (valószínűleg középső bronzkori, mészbetétes), római kori és kevés újkori kerámiát gyűjtött.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 07/5, 081/10, 081/11

30. Sárszentlőrinc – Keleti-Faluvég 1. (Sárszentlőrinc 36)

Lelőhely-azonosító: 94151

A lelőhely megjelölése: római kori telep, népvándorlaskori telep, késő középkori telep

A lelőhely leírása: 2017-ben Szegedi Kristóf István előzetes régészeti dokumentáció készítése során Sárszentlőrinc település keleti szélé és a Sió-csatorna jobb partja között, kb. 100×80 méteres területen kevés római kori, népvándorlaskori és késő középkori kerámiát gyűjtött.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 04/66, 04/68, 04/69, 04/70, 04/74, 04/76, 04/105, 04/106, 04/107, 04/108

31. Sárszentlőrinc – Keleti-Faluvég 2. (Sárszentlőrinc 37)

Lelőhely-azonosító: 94153

A lelőhely megjelölése: vaskori telep

A lelőhely leírása: 2017-ben Szegedi Kristóf István előzetes régészeti dokumentáció készítése során a település keleti szélé és a Sió-csatorna jobb partja között, kb. 100×80 méteres területen kevés, valószínűleg vaskori kerámiatöredéket gyűjtött. A lelőhely határait a nem kutatható legelő- és erdőterületek miatt nem lehetett meghatározni.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 02/33, 02/35, 02/36, 02/37, 02/38, 02/43, 02/44, 02/69, 02/70

32. Sárszentlőrinc – Uzd, Ady Endre utca 19. (Sárszentlőrinc 38)

Lelőhely-azonosító: 94155

A lelőhely megjelölése: bronzkori telep, római kori telep, kora újkori telep

A lelőhely leírása: 2017-ben Szegedi Kristóf István előzetes régészeti dokumentáció készítése során Uzd keleti szélé és a Sió-csatorna jobb partja között, kb. 90×20 méteres területen kevés bronzkori, római kori és kora újkori kerámiát gyűjtött.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: építkezés, közműfektetés, útépítés, mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 0170/11, 0170/20, 728, 729

33. Sárszentlőrinc – Eklézsia-kert 2. (Sárszentlőrinc 39)

Lelőhely-azonosító: 94171

A lelőhely megjelölése: bronzkori telep, római kori telep

A lelőhely leírása: 2017-ben Szegedi Kristóf István előzetes régészeti dokumentáció készítése során a falutól délre, a Sió-csatorna jobb partján, az Eklézsia-dűlő keleti részén, kb. 40×10 méteres területen bronzkori és római kori kerámiát gyűjtött.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 0159/1, 0170/27, 0170/30

34. Sárszentlőrinc – Árpád telep 6. (Sárszentlőrinc 4)

Lelőhely-azonosító: folyamatban

A lelőhely megjelölése: bronzkori telep

A lelőhely leírása: Sárszentlőrinc belterületének északkeleti részén, a Sió jobb partján, az Árpád telep 6. szám alatt 1995-ben telefonvezeték ásásakor állatcsontokat találtak. A helyszínelést végző Vizi Márta az árokból bronzkori kerámiát gyűjtött, de régészeti jelenséget nem tudott megfigyelni.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: építkezés, közműfektetés, útépités

Hrsz.: 63, 64, 65

35. Sárszentlőrinc – Pélpusztá (Udvari 5)

Lelőhely-azonosító: 63354

A lelőhely megjelölése: római kori sír

A lelőhely leírása: 1984 tavaszán Alsópélpusztától északnyugatra, a Péli-víz mellékágának keleti oldalán szántás során kisebb méretű sírláda fedele került elő, amelyet a szekszárdi múzeumba juttattak. Ugyanebben az évben Gaál Attila és Szabó Géza feltárta a sírláda alját és a 2. század első felére keltezhető, hamvasztásos rítusú temetkezés maradványait, amelynek legjelentősebb lelete egy bronz nyelescésze.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 0384

36. Sárszentlőrinc – Donátra-dűlő (Udvari 6)

Lelőhely-azonosító: 63358

A lelőhely megjelölése: ismeretlen korú halom

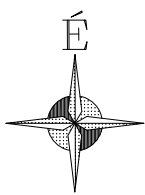
A lelőhely leírása: Wosinsky Mór leírása alapján Pélpusztától északra, az erdőben egy ma is azonosítható, ismeretlen korú halom található.

A lelőhely besorolása: nyilvántartott

A lelőhely veszélyeztetettsége: erdőművelés, mezőgazdasági művelés (mélyszántás)

Hrsz.: 0399

SÁRSZENTLŐRINC KÖZSÉG RÉGÉSZETI LELŐHELYEK

JELMAGYARÁZAT

- régészeti lelőhely
- régészeti lelőhely azonosító
- régészeti lelőhely sorszáma

